मध्यमकालीन खर्च संरचना

आ.व. २०८२/८३देखि २०८४/८५सम्म

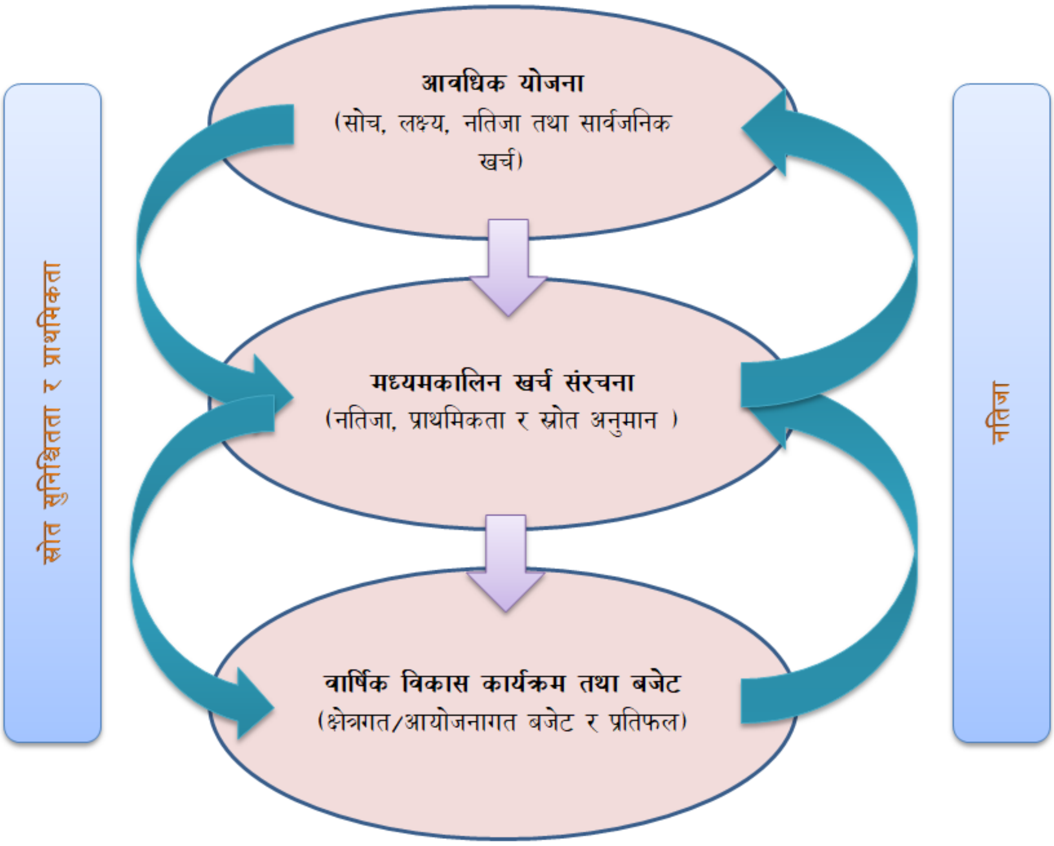

शंखरापुर नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

साँखु, काठमाडौं

बागमती प्रदेश, नेपाल

२०८२ असार

विषयवस्तु

परिच्छेद-१ .... १

१.१ पृष्ठभूमि १

१.२ मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको उद्देश्य........ १

१.३. मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका आधारहरु २

१.४. नेपालमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अभ्यास........ २

१.५.कानूनी व्यवस्था २

१.६.संस्थागत व्यवस्था ३

१.६.१ स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति........ ३

परिच्छेद-२ .... ६

मध्यमकालीन खर्च संरचना ६

२.१ अवसर ६

२.२ समस्याहरु र चुनौतीहरु ७

२.३ दीर्घकालिन सोच, समष्टिगत लक्ष्य र रणनीति........ ७

समष्टिगत उद्देश्यहरु ७

रणनीति........ ८

२.४ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँड........ ९

२.४.१ कार्यक्रम तथा आयोजनाको रणनीतिक स्तम्भ बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण ९

परिच्छेद-३ .... १२

आर्थिक क्षेत्र........ १२

३.१ कृषि, सिँचाई तथा खाद्य सुरक्षा........ १२

३.२ पशुपन्छी विकास........ १४

३.३ उद्योग, व्यापार र आपूर्ति व्यवस्था........ १५

३.४ पर्यटन तथा संस्कृति १७

३.५ भूमि, सहकारी र वित्त व्यवस्था........ १९

३.६ श्रम, रोजगारी र गरिबी निवारण........ २१

परिच्छेद-४ .... २३

सामाजिक क्षेत्र........ २३

४.१ शिक्षा, कला, भाषा र साहित्य........ २३

४.२ जनस्वास्थ्य र पोषण २५

४.३ खानेपानी तथा सरसफाई २७

४.४ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण २९

४.५ युवा, खेलकुद तथा नवप्रवर्तन ३१

४.६ सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण ३३

परिच्छेद-५ .... ३५

भौतिक पूर्वाधार ३५

५.१ भवन, आवास, बस्ती तथा शहरी विकास ३५

५.२ सडक, पुल तथा यातायात ३६

५.३ विद्युत तथा स्वच्छ ऊर्जा ३८

५.४ सूचना र सञ्चार प्रविधि ३९

परिच्छेद - ६ .... ४१

वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन ४१

६.१ वन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता ४१

६.२ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन ४२

६.३ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु परिवर्तन ४४

परिच्छेद - ७ .... ४६

संस्थागत विकास र सुशासन ४६

७.१ नीति, कानुन, न्याय र सुशासन ४६

७.२ संगठन क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह ४७

७.३ राजश्व र स्रोत परिचालन ४९

७.३.२ समस्या तथा चुनौती ४९

७.४ तथ्याङ्क प्रणाली र योजना तथा विकास व्यवस्थापन कार्यक्रम ५१

अनुसूची १- खर्च तथा स्रोतको अनुमान, विषयगत बजेट, प्राथमिकीकरण र संकेतीकरण ५३

परिच्छेद-१

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको कार्यान्वयन, समृद्ध नेपाल सुखी नेपालीको राष्ट्रिय दीर्घकालीन लक्ष्य, सोह्रौं योजना र दीगो विकासको लक्ष्य तथा बागमती प्रदेशको आवधिक योजना र यसले लिएका लक्ष्य तथा तथा नगरपालिकाको आवधिक योजनाले लिएका लक्ष्यहरु हासिल गर्न वित्त व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । वि.स. २०८७ सम्म मुलुकलाई मध्यम आय भएको मुलुकमा रुपान्तरण गर्न तथा वि.सं. २१०० सम्म समुन्नत मुलुकको रुपमा स्तरोन्नती गर्न नगरपालिका स्तरबाट समेत भूमिका खेल्नुपर्ने हुन्छ जसको लागि सार्वजनिक खर्चको प्रवाभकारी र मितव्ययी ढंगले उपयोग गर्न आवश्यक छ ।मध्यमकालीन खर्च संरचनाले स्रोत व्यवस्थापन र अपेक्षित उपलब्धिको खाका समेत प्रस्तुत गर्दछ । यसको प्रमुख उद्देश्य स्रोतको बाँडफाँट गरी खर्चको प्रभावकारिता बढाउनु हो । यसले विकास योजनाको लक्षित नतिजा हासिल गर्न स्रोत साधनको प्रभावकारी विनियोजन र परिचालन, पारदर्शी र मितव्ययी खर्च प्रणाली, वित्तीय सुशासन जस्ता पक्षमा सुधार ल्याउन महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ ।

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा १७ मा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले सार्वजनिक खर्चको विवरण तयार गर्दा आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च गर्नुपर्नेछ भन्ने उल्लेख गरिएको छ । उक्त खर्च संरचनामा प्रस्तावित योजनाको उद्देश्य, प्रस्तावित योजनाको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्न वा खर्च छुट्याउन आवश्यकताको पुष्ट्याई, प्रस्तावित योजना कार्यान्वयन हुन सक्ने आर्थिक वर्ष र त्यसपछिका दुई आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल र उपलब्धि, प्रस्तावित योजना लागू गर्न आवश्यक पर्ने खर्चको विवरण, खर्च व्यहोर्ने श्रोत र खर्चको रकमबाट प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल र उपलब्धिको प्रक्षेपण, प्रस्तावित योजनाको मध्यम अवधिको खर्चको रणनीति र त्यसको वार्षिक खर्च सँगको तादात्म्यता, सञ्चालित योजना भए गत आर्थिक वर्षमा छुट्याईएको खर्च अनुसार लक्ष्य हासिल भए नभएको यथार्थ विवरण जस्ता विषय समावेश गर्नुपर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ ।यसै पृष्ठभुमिमा रही यस शंखरापुर नगरपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरिएको छ ।

१.२ मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको उद्देश्य

मध्यमकालीन खर्च संरचना सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण औजार हो। यसले स्रोत साधनको यथार्थपरक आँकलन गरी त्यसको अधिकतम तथा उच्चतम उपयोगको लागि प्राथमिकता निर्धारण गरी मध्यमकालीन (त्रिवर्षीय) प्रक्षेपण गर्दछ । यस अन्तर्गत समष्टिगत बजेट तथा नतिजा खाका तयार गरिन्छ । यो चक्रिय हिसाबले प्रत्येक वर्ष तयार गरिन्छ । यसमा खर्च र स्रोत पहिलो वर्षको वास्तविक अनुमान गरिएको छ भने आगामी दुई वर्षको लागि प्रक्षेपण गरिएको छ । चालु वर्षको कार्यान्वयन समीक्षाका आधारमा आगामी २ वर्षको परिमार्जन गर्दै एक वर्ष थप्दै लगिनेछ ।यसका उद्देश्य देहाय अनुसारका छन्:

क) नगरपालिकाको खर्च प्रणालीमा वित्तीय अनुशासन कायम गरी नगरपालिकालाई प्राप्त हुने मध्यम अबधिको आन्तरिक र बाह्य श्रोतको वास्तविक अनमुान गरी बजेट खाका तर्जुमा गर्नु,

ख) आवधिक योजना र वार्षिक कार्यक्रमबीच अन्तरसम्बन्ध स्थापित गर्दै विनियोजन कुशलता कायम गर्नु,

ग) नगरपालिकाको विकासका योजनाहरुको प्राथमिकता क्षेत्रमा लगानी सुनिश्चित गर्न स्रोत साधनको विनियोजन प्रक्रियाको पुन: संरचना गरी प्राथमिकता प्राप्त विषयगत क्षेत्रमा स्रोत सुनिश्चित गर्नु,

घ) मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई दिगो विकासमैत्री बनाई नेपालले निर्धारण गरेका लक्ष्य सन् २०३० सम्ममा हासिल गर्न सहयोग गर्नु,

ङ) लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट निर्माणमा सहयोग गर्नु,

च) जलवायु उत्थानशील योजना तथा कार्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयन गर्नु,

छ) बजेट अनुमानलाई यथार्थपरक बनाउनु,

ज) सार्वजनिक खर्चलाई प्रभावकारी र नतिजामुखी बनाउनु,

झ) लगानीबाट प्राप्त हुने उपलब्धि मापनमा सहजता ल्याउनु

ञ) खर्च प्रणालीलाई पारदर्शी र मितव्ययी बनाई वित्तीय सुशासन कायम गर्नु।

१.३. मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका आधारहरु

सार्वजनिक खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा संविधानले व्यवस्था गरेका प्रावधानहरु एवम् स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र भित्रका आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय तथा राजनीतिक पक्षसँग सम्बन्धित विभिन्न नीति, ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि आदिको कार्यान्वयन तथा दीर्घकालीन योजना, आवधिक योजना, विषयगत रणनीतिक योजना र दिगोविकासको लक्ष्य हासिल गर्ने पक्षलाई ध्यान दिनु आवश्यक छ । सो बमोजिम यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्दा देहायमा उल्लिखित लगायत अन्य पक्षलाई आधार लिइएको छ:

क. *नेपालको संविधान*

ख. *दिगोविकासका लक्ष्यको अवस्था र मार्गचित्र (२०१५-२०३०)*

ग. *अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४*

घ. *राष्ट्रिय दीर्घकालिन सोच, २१०० तथा सोह्रौं राष्ट्रिय योजना (आ.व.२०८१/८२-२०८५/८६)*

ङ. *प्रदेश तथा स्थानीय तहका लागि लैंगिक उत्तरदायी बजेट नमुना निर्देशिका,२०७७*

च. *स्थानीय तहको बजेट तथा कार्यक्रममा दिगो विकास लक्ष्यको सांकेतीकरण स्रोत पुस्तिका, २०७९*

छ. *बागमती प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना (आ.व.२०८१/८२-२०८५/८६)*

ज. *नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रम*

झ. *शंखरापुर नगरपालिकाको आवधिक नगर विकास योजना (आ.व.२०८०/८१-२०८४/८५)*

ञ. *शंखरापुर नगरपालिकाको अन्य विषय क्षेत्रगत नीति र योजनाहरु*

१.४. नेपालमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अभ्यास

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको सुरुवात दशौं योजना (वि.सं. २०५९ देखि २०६५) सँगसँगै भएको थियो । पहिलोपटक आर्थिक वर्ष २०५९/६० मा मध्यकालिन खर्च संरचानको तर्जुमा भएको थियो। शुरुमा शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, सिंचाई, विद्युत, सडक, र जलस्रोत जस्ता मुख्य क्षेत्रमा यसको सुरुवात गरिएको थियो । यसले आवधिक योजना र वार्षिक बजेटबीच तादात्म्यता कायम गर्ने, विकास आयोजना तथा कार्यक्रमको प्राथमिकरण गर्ने, आवधिक योजनाले लिएका उद्देश्य र लक्ष्य हासिल हुने गरी स्रोत साधनको सदुपयोग गर्ने र पहिलो प्राथिकतामा परेका आयोजनामा स्रोतको सुनिश्चितता गर्ने उद्देश्य लिएको थियो । यसबाट वित्तीय अनुशासन र आर्थिक स्थायित्व कायम हुने अपेक्षा गरिएको थियो ।

१.५.कानूनी व्यवस्था

नेपालको संविधानको धारा ५९ मा आर्थिक अधिकारको प्रयोग अन्तर्गत सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा बजेट बनाउने निर्णय गर्ने, नीति तथा योजना तयार गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने एंव सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहले सम्बन्धित तहको बजेट बनाउने व्यवस्था रहेको छ । यस्तै धारा ६० मा राजश्व स्रोतको बाँडफाँड एंव वित्तीय समानीकरण, सशर्त, समपूरक र विशेष गरी चार प्रकारका अनुदानको व्यवस्था गरिएको छ ।

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले नेपाल सरकार तथा प्रदेश र स्थानीय तहले मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । ऐनको परिच्छेद ६ मा सार्वजनिक खर्च सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । दफा १७ मा मध्यमकालीन खर्च संरचना सम्बन्धी नेपाल सरकार, प्रदेश तथा स्थानीय तहले दफा १६

बमोजिमको सार्वजनिक खर्चको विवरण तयार गर्दा आगामी तिन आर्थिक वर्षमा हुनेको खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था छ ।

आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ को दफा २ मा कार्यलयको परिभाषा अन्तर्गत स्थानीय तहका सबै सरकारी कार्यालय भनी परिभाषित गरिएको र आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली, २०७७ को नियम २ मा कार्यालयले तीन वर्षको खाका, बजेट तथा कार्यक्रमको खाका र नतिजाको खाका समावेश भएको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नु पर्ने व्यवस्था छ ।

त्यसैगरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा २४ मा गाँउपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा स्थानीय स्तरको विकासका लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिक विषयक्षेत्रगत मध्यमकालीन तथा दीर्घकालिन योजना बनाई लागु गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । त्यसैगरी अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा १६ मा स्थानीय तहले सार्वजनिक खर्चको विवरण तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको र दफा १७ मा यस्तो विवरण तयार गर्दा आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । यस्तो मध्यमकालीन खर्च संरचना देहायको विवरणहरु खुलाउनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ :

क) प्रस्तावित योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य,
ख) प्रस्तावित योजनाको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्न वा खर्च छुट्याउन आवश्यकताको पुष्टयाईं,
ग) प्रस्तावित योजना कार्यान्वयन हुनसक्ने आर्थिक वर्ष र त्यसपछिको दुई आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल र उपलब्धि,
घ) प्रस्तावित योजना लागू गर्न आवश्यक पर्ने खर्चको विवरण,
ङ) खर्च व्यहोर्ने स्रोत र खर्च गरिएको रकमबाट प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल र उपलब्धिको प्रक्षेपण,
च) प्रस्तावित योजनाको मध्यम अवधिको खर्चको रणनीति र त्यसको वार्षिक खर्चसँगको तादात्म्यता,
छ) सञ्चालित योजना भए गत आर्थिक वर्षमा छुटयाईएको खर्च अनुसार लक्ष्य हासिल भए नभएको यथार्थ विवरण।

यसबाहेक आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ को दफा ७ मा राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिले सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको कुल राष्ट्रिय स्रोत अनुमान गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।स्थानीय तह समेतको आधारमा मात्र कुल राष्ट्रिय स्रोत अनुमान गर्न सकिने भएको हुँदा सबै पालिकाहरुले मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नु आवश्यक छ ।

१.६.संस्थागत व्यवस्था

मध्यमकालीन खर्च संरचना आवधिक योजना र वार्षिक बजेटबीच तादात्म्यता कायम गर्ने औजार भएकोले वार्षिक बजेट निर्माणमा यसको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । यसका लागि स्थानीय तहमा देहाय बमोजिमको संस्थागत व्यवस्था रहेको छ ।

१.६.१ स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति

स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण सम्बन्धी कार्य स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६६ बमोजिमको समितिले गर्नेछ । मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका सन्दर्भमा यस समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछः-

(क) मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यको समग्र निर्देशन गर्ने,
(ख) आगामी तीन वर्षको कुल स्रोत र खर्चको प्रक्षेपण गर्ने,
(ग) प्रक्षेपित कुल स्रोत र खर्चको आधारमा विषय क्षेत्रगत खर्चको सीमा निर्धारण गर्ने,

१.६.२ मध्यमकालीन खर्च संरचना कार्यदल

स्थानीय तहमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको लागि देहाय बमोजिमको एक कार्यदल रहनेछ। सो कार्यदलले प्रत्येक क्रियाकलापमा एकाइगत लागत आँकलन, परिमार्जनका साथै शाखा अन्तर्गतका मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमासम्बन्धी कार्यमा समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने तथा सो शाखाहरूको विषयगत रूपमा एकीकृत बजेट मस्यौदा तयार गरिएको थियो।

क) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत -	संयोजक
ख) शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा प्रमुख —	सदस्य
ग) प्रशासन शाखा प्रमुख -	सदस्य
घ) आर्थिक प्रशासन शाखा प्रमुख —	सदस्य
ङ) सूचना प्रविधि अधिकृत —	सदस्य
च) एम.आइ.एस अपरेटर -	सदस्य
छ) योजना शाखा प्रमुख -	सदस्य सचिव

विषयगत शाखाहरुलाई आवश्यकता अनुसार आमन्त्रित सदस्यको रुपमा आमन्त्रण गरिएको थियो।

विषयगत रूपमा एकीकृत बजेट तयारीका लागि कार्यदलले देहाय बमोजिमका कार्यहरू सम्पन्न गरेको थियो:

क) विषयगत समितिहरूसँग आवश्यक समन्वय गर्ने,
ख) मध्यमकालीन खर्च संरचना सम्बन्धी मार्गदर्शनको मस्यौदा तयार गरी कार्यपालिकामा पेसगर्ने,
ग) मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयार गरी विषयगत समितिमा पेसगर्ने,
घ) त्रिवर्षीय खर्चको प्रक्षेपणसहित बजेटको आकार र स्रोतको आँकलन गरी स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति समक्ष पेसगर्ने,
ङ) मध्यमकालीन खर्च संरचनासम्बन्धी अन्य कार्यहरू गर्ने ।

१.६.३ विषयगत योजना तर्जुमा समितिहरू

कार्यपालिकाबाट प्राप्त स्रोत, सीमा तथा मार्गदर्शनभित्र रही विषयगत शाखाहरूबाट प्राथमिकता निर्धारण भई बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिमा पेसभएका कार्यक्रम तथा आयोजनालाई विषयगत रूपमा छलफल, विश्लेषण र पुनःप्राथमिकता निर्धारण गरी पेसगर्ने कार्य वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा कार्यका लागि गठित विषयगत समितिहरुले गर्नुपर्नेछ । मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी प्रक्रियामा विषयगत समितिहरूले देहाय बमोजिमका कार्यहरू गर्नुपर्नेछ:

(क) कार्यदलबाट प्रस्तावित कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको त्रिवर्षीय खर्च प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना र आगामी आर्थिक वर्षको बजेट उपर छलफल र विश्लेषण गर्ने ।
(ख) विषयगत रूपमा कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकीकरणको आधार तयार गर्ने ।
(ग) कार्यक्रम तथा आयोजनाको विषयगत रूपमा प्राथिमकता निर्धारण गरी बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिमा पेस गर्ने ।

१.६.४ बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति

विषयगत समितिबाट प्रस्ताव भएका विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना र बजेटको एकीकृत मस्यौदा तयारी सम्बन्धी कार्य स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६७ बमोजिमको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिले गर्नुपर्दछ । मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका सन्दर्भमा यस समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछः-

(क) विषयगत समितिबाट पेस भएको विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा उपर छलफल गरी स्वीकृत बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन अनुरुप भए नभएको एकीन गर्ने,

(ख) स्थानीय आवधिक योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य, प्राथमिकता एवम् चालु आर्थिक वर्षको नीति तथा कार्यक्रम, दिगो विकास लक्ष्य र विषय क्षेत्रगत सन्तुलन कायम हुने गरी स्रोत विनियोजन तथा प्रक्षेपण भए नभएको एकीन गर्ने,

(ग) विगतको उपलब्धि, आय र खर्चको प्रवृत्ति समेतको विश्लेषण गरी स्थानीय आर्थिक खाका तयार गर्ने,

(घ) स्थानीय आवधिक योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य, प्राथमिकता तथा रणनीति र चालु आर्थिक वर्षको नीति तथा कार्यक्रम, दिगो विकास लक्ष्यको स्थानीयकरण श्रोतपुस्तिकालाई आधार लिई विषय उपक्षेत्रगत रुपमा तयार भएको त्रिवर्षिय खर्च तथा स्रोत अनुमानको आधारमा समष्टिगत मध्यमकालीन बजेट खाका तर्जुमा गर्ने,

(ङ) स्थानीय आवधिक योजना तथा विषय क्षेत्रगत योजनाको लक्ष्य र उपलब्धि सूचकलाई आधार मानी विषय उपक्षेत्रगत रुपमा तयार भएको नतिजा खाकाको आधारमा समष्टिगत मध्यमकालीन नतिजा खाका तयार गर्ने,

(च) मध्यमकालीन खर्च संरचना दस्तावेजलाई अन्तिम रूप दिई स्वीकृतिका लागि आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रमसँगै कार्यपालिकामा पेस गर्ने ।

परिच्छेद-२

मध्यमकालीन खर्च संरचना

नेपालको संविधानले तोकेका निर्देशक सिद्वान्त तथा नीतिहरुले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्यहरु तथा स्थानीय तहलाई प्राप्त अधिकारको परिधि भित्र रही स्थानीय सरकारले आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र ऐन कानूहरु तर्जुमा गर्ने, नीति बनाउने, आयोजनाहरु छनोट गर्ने, बजेट तर्जुमा गरी आयोजनाहरुमा रकम विनियोजन गर्ने लगायतका अधिकारहरु प्राप्त भएका छन । उल्लेखित अधिकारहरुको अधिनमा रही नगरपालिकाले आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने, वार्षिक बजेट तयार गर्ने तथा वार्षिक बजेट र आवधिक योजनाको तादात्म्यता मिलाउन मध्यमकालीन खर्च संचरना तयार गर्नुपर्ने हुन्छ । प्रदेश र सङ्घका आवधिक योजनाहरुले लिएको लक्ष्यहरुलाई आत्मसाथ गर्दै तयार गरिएको नगरपालिकाको आवधिक योजनालाई बजेटसँग तादात्म्यता कायम गरी यसका लक्ष्यहरु परिपूर्ति गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिन्छ ।शंखरापुर नगरपालिकाले तयार गरेको पञ्चवर्षिय योजनासँग वार्षिक बजेटलाई जोड्न यो मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ ।

नेपाल सरकारको समृद्ध नेपालः सुखी नेपालीको दीर्घकालीन सोच अनुरुप तयार सोह्रौं योजना, बागमती प्रदेश सरकारको दोस्रो आवधिक योजना तथा नगरपालिकाको प्रथम आवधिक योजनामा समावेश नीति तथा कार्यक्रमलाई यसमा आत्मसात गर्ने प्रयास गरिएको छ ।नगरपालिकाले तयार पारेको आवधिक योजनाको प्राथमिकता, दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीतिको आधारमा नै यो मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्राथमिकता, दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति तयार पारिएको छ ।

२.१ अवसर

समग्र देशकै कुल गार्हस्थ्य उत्पादन, राजस्व एवम् कृषि, उद्योग तथा सेवा क्षेत्रको ठूलो हिस्सा ओगट्ने बागमती प्रदेश अन्तर्गत रहेको शंखरापुर नगरपालिकाको धरातलीय अवस्थिति आफैमा धेरै सम्भावना तथा अवसर बोकेको छ। काठमाडौं जिल्लाको पूर्वी भेगमा रहेको यस नगरपालिका एक वडा एक कृषि पकेट क्षेत्रको विकास र दुग्ध उत्पादनमा आत्मनिर्भर हुने दिशा तर्फ उन्मुख हुँदै गई रहेको छ। तसर्थ व्यवसायिक कृषि यहाँको प्रमुख सम्भावना भएको क्षेत्र हो। अर्को तर्फ काठमाडौं जिल्लाको अत्याधिक जनघनत्व रहेको विशाल बजार तथा सहरहरुको सहज पँहुच प्राप्त यो नगरपालिकाका लागि कृषि, उद्योग, व्यवसाय, पर्यटन, बैङ्क तथा वित्तीय क्षेत्रको विकासको सम्भावना तथा अवसर दुबै छ।यसै गरी जैविक विविधता, भौगोलिक विविधता, जलवायु विविधता तथा जलाधारयुक्त क्षेत्रको प्रवर्द्धनबाट नगरपालिकाले धेरै लाभ लिन सक्ने देखिन्छ।विद्यमान पर्यटन व्यवसायलाई थप आकर्षक बनाई "पर्यटकीय हव" को रुपमा विकास गर्न सकिने आधारहरु थुप्रै छन्। वैदेशिक रोजगारी तथा अध्ययनबाट फर्किएका युवामार्फत विश्वस्तरको ज्ञान, सीप, अनुभव तथा प्रविधि हस्तान्तरण, वित्तीय सेवा र स्थानीय स्रोत परिचालन गरी नगरपालिकामा उद्यमशीलता विकास, रोजगारीका अवसर वृद्धि, उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्दै आर्थिक सामाजिक रुपान्तरणको दिशामा अगाडी बढ्ने समेत अवसर सिर्जना भएको छ।

सङ्घीय शासन प्रणाली अनुसार तीनै तहमा निर्वाचित सरकारहरु क्रियाशील हुनु, नीति, कानुन, योजना र मापदण्ड निर्माण भई कार्यान्वयनमा जानु, स्थानीय सरकारहरु बीच दिगो विकासका कार्यहरु क्रमशः कार्यान्वयन हुँदै जानु अहिलेका प्रमुख अवसरहरु हुन्।नगरपालिकामा स्थानीय विशेषतामा आधारित तुलनात्मक लाभका क्षेत्रको पहिचान तथा योजना निर्माण, मानवपूँजी निर्माण, सार्वजनिक सेवा प्रवाह सुधार, पूर्वाधार विकास, स्थानीय उत्पादन, रोजगारी र आयआर्जन वृद्धि, गरिबी निवारण, प्राकृतिक, भौगोलिक, पर्यावरणीय, सामाजिक तथा साँस्कृतिक विविधताको उपयोग आदि अवसरहरु सिर्जना भएका छन्।

२.२ समस्याहरु र चुनौतीहरु

संविधान प्रदत्त २२ वटा एकल अधिकार र सङ्घ प्रदेश र स्थानीय तहका १५ वटा साझा अधिकारलाई पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन गर्न शंखरापुर नगरपालिकासँग पर्याप्त कानुन तथा नीतिहरु तयार गर्नु आवश्यक हुन्छ।संविधानले प्रत्याभूत गरेका मौलिक हक र संविधान प्रदत्त अधिकारको कार्यान्वयन, दिगो विकास लक्ष्य,सोह्रौं योजना, बागमती प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना र यस नगरपालिकाको आवधिक योजनाको उद्देश्य हासिल गर्न नगरपालिकामा पर्याप्त ऐन तथा नीतिहरु बनिनसक्नु, वित्तीय सङ्घीयताको मर्म अनुरुप स्थानीय तहको जिम्मेवारी पूरा गर्न साधन स्रोतको अनुमान, प्राथमिकताका क्षेत्रमा लगानी, मानव संशाधन र संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्नु र नगरपालिकाको सार्वजनिक खर्चको कुशल, समन्यायिक र नतिजामूलक व्यवस्थापन गरी विनियोजन दक्षता, कार्यान्वयन कुशलता र प्रभावकारी वित्तीय अनुशासन कायम गर्नुलाई प्रमुख चुनौतिको रुपमा लिएको छ।

यसैगरी, न्यून जनसङ्ख्याका कारण उपलब्ध जनसाङ्खिक लाभको कमी, बढ्दो शहरीकरणको प्रभाव, करदातामा न्यून सचेतना, विकट भौगोलिक अवस्थितिका कारण भौतिक पूर्वाधारको विकास तथा निर्माणका लागि पर्याप्त लगानीको व्यवस्थापन हुन नसक्नु, राष्ट्रिय निकुञ्ज र वनजङ्गलका बाँदर र बँदेलका कारण कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वमा ह्रास आउनु, पहिरोबाट उत्पन्न क्षतिको व्यवस्थापन हुन आवश्यक लगानीको अभाव, पर्याप्त कृषि र पशुजन्य पूर्वाधारको अभाव, विचौलियाको कारण कृषकहरुले अधिकतम लाभ लिन नसक्नु, पर्यटकीय व्यवसायको लागि पर्याप्त पूर्वाधार तथा सूचना केन्द्रको विकास गर्न नसक्नु, लैङ्गिक हिंसा तथा विभेद कायमनै रहनु, स्वच्छ र सफा खानेपानीको सहज र नियमित उपलब्धता नहुनु, नगर सरसफाईका लागि फोहोरको उचित व्यवस्थापन हुन नसक्नु, पर्याप्त खेल मैदानका पूर्वाधार विकास नहुनु, सामुदायिक विद्यालयमा भर्ना दर र विद्यार्थी टिकाउ दर न्यून रहनु, स्वास्थ्य सेवामा सबैको सहज पँहुच नहुनु, विपन्न परिवारको यथार्थपरक पहिचान भई नसक्नु चुनौतिपूर्ण रहेका छन्।

२.३ दीर्घकालिन सोच, समष्टिगत लक्ष्य र रणनीति

<u>दीर्घकालीन सोच</u>

"सांस्कृतिक तथा पर्यटकीय समृद्ध शंखरापुर नगर"

<u>समष्टिगत लक्ष्य</u>

- ✓ **उपलब्ध स्रोत र साधनको विवेकपूर्ण उपयोगबाट शंखरापुर नगरपालिलाई सामाजिक, आर्थिक तथा संस्थागत रूपमा समृद्ध नगरको रुपमा स्थापित गर्ने ।**

समष्टिगत उद्देश्यहरु

आर्थिक विकासको उद्देश्य

नगरको आत्मनिर्भर अर्थतन्त्र विकासको लागि स्थानीय स्रोत साधनको दिगो उपयोग र प्रभावकारी व्यवस्थापन मार्फत कृषि, पशु, पर्यटन क्षेत्रको उत्पादकत्व वृद्धि गर्दै उद्यमशिलता र रोजगारीका अवसरहरु सृजना गरी सामाजिक न्याय सहितको समतामूलक आर्थिक विकास गर्नु ।

सामाजिक विकासको उद्देश्य

शिक्षा, स्वास्थ्य जस्ता आधारभूत सेवालाई गुणस्तरीय, सर्वसुलभ र निःशुल्क बनाउँदै सबै वर्ग एवम् समुदायको सहज पहुँचमा जोड दिँदै समानता तथा समावेशीकरणका आधारमा समतामूलक समाजको आधार निर्माण गर्नु

भौतिक पूर्वाधार विकासको उद्देश्य

गुणस्तरीय, आधुनिक, दिगो, वातावरणमैत्री, अपाङ्गतामैत्री र लैङ्गिकमैत्री पूर्वाधारको विकास गरी नगरपालिकाको सन्तुलित विकास गर्नु ।

वातावरण तथा विपद व्यवस्थापनको उद्देश्य

वन जलाधार तथा जैविक विविधताको संरक्षण गर्नु साथै प्राकृतिक तथा मानव सृजित विपद्, वातावरण, प्रतिकार्यको तयारी गरी विपद्बाट हुने क्षति कम गर्नु।

संस्थागत विकास तथा वित्तीय व्यवस्थापनको उदेश्य

सूचना प्रविधिको उच्चतम उपयोगमार्फत संस्थागत स्मरणशक्ति सम्पन्न संयन्त्रको विकास गरी सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई छिटो, प्रभावकारी, पारदर्शी तथा जवाफदेही बनाउँदै सुशासन सुनिश्चित गर्ने।

रणनीति

१) कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनमा पालिकालाई आत्मनिर्भर बनाउन आधुनिकीकरण र व्यावसायिकरणमा जोड दिने ।

२) कृषि तथा वनमा आधारित उद्यम विकास गरी पालिकाको उत्पादन, आय तथा रोजगारी वृद्धिमा जोड दिने ।

३) स्थानीय सीप, प्रविधि र पूँजीको उच्चतम उपयोग एवम् संरक्षण गर्दै रोजगारी सिर्जना र स्वरोजगार प्रवर्द्धनमा जोड दिने ।

४) पर्यटन, गन्तव्य, वस्तु र सेवाको विकास तथा विविधिकरण गर्नु ।

५) शिक्षा र स्वास्थ्य जस्ता आधारभूत सेवा सुबिधा निःशुल्क र सर्वसुलभ गर्दै समतामूलक समाज निर्माण गर्ने

६) लैङ्गिक समानता, सामाजिक समावेशीकरणको सिद्धान्त सबै क्षेत्रमा लागु गर्ने ।

७) स्थानीय भाषा, धर्म, संस्कति, कला तथा साहित्यको संरक्षण, प्रवर्द्धन र विकासमा जोड दिने ।

८) सुरक्षित र व्यवस्थित आवासको हकलाई आत्मसात गर्दै विपदजोखिम न्यूनीकरण हुने गरी सुरक्षित बसोबासको प्रवन्धमा जोड दिने ।

९) सन्तुलित र दिगो विकासका लागि सार्वजनिक, निजी ,सहकारी तथा निजी क्षेत्र बीच सहकार्य र समन्वयलाई प्राथमिकतामा राख्ने ।

१०) प्रविधिमैत्री सार्वजनिक प्रशासनमार्फत जवाफदेहिता, पारदर्शिता, नमुनायोग्य र परिणाममुखी शासन व्यवस्था सञ्चालन गर्दै नतिजामुखी प्रणालीको विकास गर्ने ।

११) स्थानीयस्तरमा योजना छनोटदेखि कार्यान्वयन तहसम्म नागरिकसँग सहकार्य, समन्वय र साझेदारीमा जोड दिने ।

यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाले नगरपालिकाको आवधिक योजनाको समष्टीगत उद्देश्यहरु तथा रणनीतिहरुलाई नै ग्रहण गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै सोहि रणनीतिमा आधारित भई मध्यमकालीन खर्च संरचनाले रणनीतिक रुपमा बजेट बाँडफाँड गर्ने र कार्यक्रम तथा आयोजना कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ । नगरपालिकाको आवधिक योजनाले ५ वटा समष्टिगत उद्देश्यहरु तथा ११ वटा रणनीति प्रस्तुत गरेको सन्दर्भमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाले तिनै बुँदागत उद्देश्य तथा रणनीतिमा आधारित भई देहायका ६ वटा प्रमुख रणनीतिक स्तम्भहरु तय गरेको छ ।

(१) आर्थिक आत्मनिर्भरताको स्थिति निर्माण गर्न कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्ने ।

(२) अनिवार्य, सर्वसुभल एवम् गुणस्तरीय शिक्षा र उद्यमशिलता उन्मुख शिक्षा पद्धतिको सुनिश्चितता गर्ने ।

(३) अनिवार्य, आधारभूत र गुणस्तरीय स्वास्थ्यको प्रत्याभूतिमार्फत नगरवासीको जीवन परिष्कृत बनाउने ।

(४) मानवपूँजी निर्माण र सशक्तिकरण सहित युवा महिला र लक्षित वर्ग समुहहरुको आर्थिक तथा सामाजिक कार्यमा संलग्न गराउने ।

(५) दिगो विकासका लक्ष्यहरुसँग तादात्म्यता गरी स्रोतहरुको संरक्षण र परिचालनमार्फत उत्पादनशीलताको विकास गर्ने ।

(६) सार्वजनिक सेवाको सुदृढीकरणमार्फत आर्थिक, सामाजिक समानता सहितको न्यायपूर्ण र पूर्वाधारयुक्त नगर निर्माण गर्ने ।

२.४ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँड

(सङ्घ/प्रदेशबाट प्राप्त हुने समपुरक, विशेष तथा सशर्त योजना/कार्यक्रम समावेश नगरिएको)

२.४.१ कार्यक्रम तथा आयोजनाको रणनीतिक स्तम्भ बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

रणनीतिक स्तम्भ	आ.व.२०८२/८३को खर्च प्रक्षेपण (रु.हजारमा)		आ.व.२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण (रु.हजारमा)		आ.व.२०८४/८५को खर्च प्रक्षेपण (रु.हजारमा)	
	रकम	%	रकम	%	रकम	%
आर्थिक आत्मनिर्भरताको स्थिति निर्माण गर्न कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्ने	१८६९५	४.०४	१८६९५	४.०४	१८६९५	४.०४
अनिवार्य, सर्वसुभल एवम् गुणस्तरीय शिक्षा र उद्यमशिलता उन्मुख शिक्षा पद्धतिको सुनिश्चितता गर्ने	४५४२५	९.८१	४५४२५	९.८१	४५४२५	९.८१
अनिवार्य, आधारभूत र गुणस्तरीय स्वास्थ्यको प्रत्याभूतिमार्फत नगरवासीको जीवन परिष्कृत बनाउने	४१८७५	९.०४	४१८७५	९.०४	४१८७५	९.०४
मानवपूँजी निर्माण र सशक्तिकरण सहित युवा महिला र लक्षित वर्ग समुहहरुको आर्थिक तथा सामाजिक कार्यमा संलग्न गराउने	३३२०८	७.१७	३३२०८	७.१७	३३२०८	७.१७
दिगो विकासका लक्ष्यहरुसँग तादात्म्यता गरी स्रोतहरुको संरक्षण र परिचालनमार्फत उत्पादनशीलताको विकास गर्ने	३९९२५	८.६२	३९९२५	८.६२	३९९२५	८.६२
सार्वजनिक सेवाको सुदृढीकरण र आर्थिक, सामाजिक समानता सहितको न्यायपूर्ण र पूर्वाधारयुक्त नगर निर्माण गर्ने	२८४१५०	६१.३३	२८४१५०	६१.३३	२८४१५०	६१.३३
जम्मा	४६३२७८	१००	४६३२७८	१००	४६३२७८	१००

२.४.२. कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकताक्रम बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

प्राथमिकताक्रम	आ.व.२०८२/८३को खर्च प्रक्षेपण (रु.हजारमा)		आ.व.२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण (रु.हजारमा)		आ.व.२०८४/८५को खर्च प्रक्षेपण (रु.हजारमा)	
	रकम	%	रकम	%	रकम	%
पहिलो (P1)	३९८८३८	८६	३९८८३८	८६	३९८८३८	८६
दोश्रो(P2)	६४४४०	१४	६४४४०	१४	६४४४०	१४
जम्मा	४६३२७८	१००	४६३२७८	१००	४६३२७८	१००

२.४.३ दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

संकेत	दीगो विकास लक्ष्य	मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रक्षेपण (रु. हजारमा)					
		२०८२/८३		२०८३/८४		२०८४/८५	
		रकम	%	रकम	%	रकम	%
१	गरिबीको अन्त्य	४५००	०.९७१	४५००	०.९७१	४५००	०.९७१
२	शुन्य भोकमरी	९९३०	२.१४३	९९३०	२.१४३	९९३०	२.१४३
३	स्वस्थ जीवन	४८७६५	१०.५२६	४८७६५	१०.५२६	४८७६५	१०.५२६
४	गुणस्तरीय शिक्षा	६१०९३	१३.१८७	६१०९३	१३.१८७	६१०९३	१३.१८७
५	लैंगिक समानता	११५५५	२.४९४	११५५५	२.४९४	११५५५	२.४९४
६	दीगो सफापानी र सरसफाई	२८७००	६.१९५	२८७००	६.१९५	२८७००	६.१९५
७	आधुनिक उर्जामा पहुँच	५००	०.१०८	५००	०.१०८	५००	०.१०८
८	समावेशी आर्थिक वृद्धि र मर्यादित काम	४३००	०.९२८	४३००	०.९२८	४३००	०.९२८
९	उद्योग,नविन खोज र पूर्वाधार	२०००	०.४३२	२०००	०.४३२	२०००	०.४३२
१०	असमानता न्यूनिकरण	७१५	०.१५४	७१५	०.१५४	७१५	०.१५४
११	दीगो शहर र बस्तीहरु	२३१६२५	४९.९९७	२३१६२५	४९.९९७	२३१६२५	४९.९९७
१२	दीगो उत्पादन र उपभोग	१७३९५	३.७५५	१७३९५	३.७५५	१७३९५	३.७५५
१३	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन	०	०	०	०	०	०
१४	सामुद्रिक श्रोतको उपयोग	०	०	०	०	०	०
१५	भू-सतह स्रोतको उपयोग	२९०५०	६.२७१	२९०५०	६.२७१	२९०५०	६.२७१
१६	शान्तिपूर्ण, न्यायपूर्ण र सशक्त समाज	१३१५०	२.८३८	१३१५०	२.८३८	१३१५०	२.८३८
१७	दीगो विकास लक्ष्यका लागि विश्वव्यापी साझेदारी	०	०	०	०	०	०
जम्मा		४६३२७८	१००	४६३२७८	१००	४६३२७८	१००

२.४.४ लैंगिक सङ्केतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनमुान तथा प्रक्षेपण

संकेत नं	लैङ्गिक संकेत	आ.व.२०८२/८३को खर्च प्रक्षेपण (रु.हजारमा)		आ.व.२०८२/८३ को खर्च प्रक्षेपण(रु.हजारमा)		आ.व.२०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण (रु.हजारमा)	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	निर्दिष्ट	३४९६५	७.५५	३४९६५	७.५५	३४९६५	७.५५
२	सहयोगी	१८५०७४	३९.९५	१८५०७४	३९.९५	१८५०७४	३९.९५
३	तटस्थ	२४३२३९	५२.५०	२४३२३९	५२.५०	२४३२३९	५२.५०
कुल जम्मा		४६३२७८	१००	४६३२७८	१००	४६३२७८	१००

२.४.५ जलवायु सङ्केतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनमुान तथा प्रक्षेपण

संकेत नं	जलवायु संकेत	आ.व.२०८२/८३को खर्च प्रक्षेपण (रु.हजारमा)		आ.व.२०८२/८३ को खर्च प्रक्षेपण(रु.हजारमा)		आ.व.२०८४/८५को खर्च प्रक्षेपण(रु.हजारमा)	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	अत्यन्त सान्दर्भिक	२८००	०.६०	२८००	०.६०	२८००	०.६०
२	सान्दर्भिक	७१२९५	१५.३९	७१२९५	१५.३९	७१२९५	१५.३९
३	तटस्थ	३८९१८३	८४.०१	३८९१८३	८४.०१	३८९१८३	८४.०१
कुल जम्मा		४६३२७८	१००	४६३२७८	१००	४६३२७८	१००

२.४.६ विषय क्षेत्रको तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु हजारमा)

क्रस	विवरण	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को संशोधित अनुमान	मध्यमकालीन खर्च प्रक्षेपण		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	**कुल बजेट**	७८८८८४	८५७८५७	१३९२०९९	१३९२०९९	१३९२०९९
२	कुल राजश्व	५०४५८५	४४२१७१	८४१५१७	८४१५१७	८४१५१७
२.१	आन्तरिक श्रोत	२५०२५१	१८९९६७	३२७७३६	३२७७३६	३२७७३६
२.२	राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त रकम	२५४३३४	२५३५०४	५१३७८०	५१३७८०	५१३७८०
२.३	अन्य आय	०	-	-	-	-
३	अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण	३८३२९८	४१५३८६	५५०५८२	५५०५८२	५५०५८२

परिच्छेद-३

आर्थिक क्षेत्र

यस मध्यमकालीन खर्च संरचना प्रयोजनका लागि कृषि, पशुपन्छी तथा मत्स्य, सहकारी, उद्यम विकास, भुमि व्यवस्था, पर्यटन, खानी खनिज, उद्योग, बैक तथा वित्तीय क्षेत्र र गरिबी निवारण उप-क्षेत्रहरु आर्थिक क्षेत्रमा समावेश गरिएको छ । उपर्युक्त उप-क्षेत्रहरुको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा कार्यक्रमहरुलाई देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

शंखरापुर नगरपालिकाको हालसम्मको अनुभव र सिकाईको आधारमा उपलब्ध श्रोत साधनको अधिकतम उपयोग गरी नगरबासीको जीवनस्तर उकास्ने, सन्तुलित विकासको अवधारणा अवलम्बन गर्ने र जनसहभागितमा आधारित समानुपातिक विकास प्रक्रिया कार्यान्वयन गर्ने उद्देश्यले मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ। योजनाबद्ध विकास नीति अनुरुप परिणात्मक लक्ष्य राखी निर्माण गरिएको यो मध्यमकालीन खर्च संरचना निर्माण गर्दा नगरपालिकाको वर्तमान स्थितिको मूल्याङ्कन, कार्यसम्पादन र प्रगति विवरणको अध्ययन र नगरपालिकाले लिएको मध्यमकालीन तथा दीर्घकालीन सोचलाई आधार मानिएको छ

३.१ कृषि, सिँचाई तथा खाद्य सुरक्षा

३.१.१ पृष्ठभूमी

यस नगरपालिकाको करिब ४८.१२ प्रतिशत अर्थतन्त्र कृषिमा निर्भर रहेको देखिन्छ। गैह्र कृषि अर्थात् व्यापार ,उद्योग व्यवसाय, मजदुरी, नोकरी (स्वदेश/विदेश) आदिको हिस्सा जम्मा ५१.८८ प्रतिशत रहेको छ । शंखरापुर नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण २०७५ अनुसार कुल जनसंख्याको २५.९८ प्रतिशत कृषि तथा पशुपालन पेशामा आश्रित रहेको देखिन्छ । तर आर्थिक हिसाबले सक्रिय जनसंख्याको आधारमा कृषि तथा पशुपालन पेशामा आश्रित जनसंख्या ४८.८६ (कृषिमा ४५.९४% र पशुपालनमा २.९२%) रहेको देखिन्छ । संस्थागत रोजगारीमा १०९७ अर्थात् ४.०२ प्रतिशत र वैदेशिक रोजगारीमा २.४७ प्रतिशत संलग्न रहेको देखिन्छ । नगरपलिकाको कुल क्षेत्रफल ६०२१ हेक्टर मध्ये ३०६७ हेक्टर खेतीयोग्य जमिन रहेको छ । विसम्भरा राजकुलो, गोलमादेवी सामरी सिंचाई, मुल कुलो, लप्सेफेदी कुलो, मणिलिंङ्गेश्वर सिचाई कुलो, चित्रेखोला कुलो, साँखु राजकुलो आदिबाट यस नगरपालिकामा सिंचाई सुविधा उपलब्ध रहेको देखिन्छ।

३.१.२ समस्या र चुनौती

- बाँदर, बँदेल तथा मृगआदिबाट बाली नष्ट गरिदिने, खाइदिने तथा क्षतिको बीमा नगरिने प्रवृत्ति ।
- तरकारी लगायतका उत्पादनको लागि बजारको अभाव तथा कृषि उपजको बिक्रीमा बिचौलिया अत्यधिक हावी हुनु ।
- लागत भन्दा कम आम्दानी हुने किसानको लागि अनुदानको व्यवस्था नहुनु ।
- ट्याक्टर खरिदको लागि नगरपालिकाबाट किसानलाई दिने ५०% अनुदानलाई पुनर्विचार पुर्याउनु पर्ने।
- खेतीयोग्य जग्गामा कृषि बाहेकको अन्य प्रयोजनका लागि प्रयोग बढ्दै गएको।
- आलुमा बिफर रोगको समस्या।
- अत्यधिक रासायनिक मलको प्रयोग तथा किटनाशक औषधिको प्रयोग।
- समयमा उन्नत बीउ बिजन्, मलखाद प्राप्त नहुने ।
- विशेष गरी वडा नं,१,२,३,४ र ८ मा सिंचाईको समस्या रहेको ।
- ग्रामीण सडकको अभाव ।
- रैथाने बाली, वस्तुको उचित संरक्षण नभएको ।
- कृषि तालिमको पूर्ण सदुपयोग नभएको ।
- कृषि बालीमा लाग्ने रोगको समयमा पहिचान तथा निराकरण नहुने ।

३.१.३ सोच

आर्थिक सम्मृद्धिको आधार कृषि क्षेत्रको विकास

३.१.४ उद्देश्य

- कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्वको वृद्धि गरी खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुनिश्चित गर्नु ।
- व्यवसायिक कृषिको माध्यमबाट रोजगार एवम् आयमा वृद्धि गरी समग्र नगरपालिकाको आर्थिक वृद्धिमा योगदान गर्नु ।
- कृषि क्षेत्रलाई नाफामुलक, गुणस्तरीय, दिगो एवम् व्यवसायिक प्रणालीमा रुपान्तरण गर्नु ।
- कृषिलाई आधुनिकीकरण,यान्त्रिकीकरण तथा व्यवसायीकरण गर्दै युवालाई आकर्षित गर्नु ।
- कृषियोग्य जमिनमा दिगो सिंचाई सुविधा पुर्याउनु ।

३.१.५ रणनीति

- निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलाई व्यावसायिक प्रणालीमा रुपान्तरण गर्ने ।
- स्थानीय विशिष्टिकृत उत्पादनको ब्राण्डिङ र बजारीकरण गर्ने ।
- बाह्रै महिना भरपर्दो सिंचाईको सुविधा उपलब्ध गराउन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको विकास तथा विस्तार गर्ने तथा विद्यमान सवै प्रकारका सिँचाइका कार्यलाई निरन्तर सुधार तथा विस्तार गर्ने ।
- कृषि उत्पादनलाई मूल्य श्रृंखलामा आवद्ध गर्न कृषिजन्य उद्योगहरुको विकास गर्ने ।

३.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यकालिन लक्ष

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
आलु उत्पादन	मे. टन	१५०	१६०	१७०	१९०	१९०
धान उत्पादन	मे. टन	१३२	१३५	१४०	१५०	१५०
मकै उत्पादन	मे. टन	१५०	१६०	१७०	१७५	१७५
तरकारी व्यवसायिक उत्पादन	मे. टन	१२०	१२५	१३०	१३५	१३५
व्यावसायिक तरकारी उत्पादनमा संलग्न कृषक	प्रतिशत	८	१५	२०	२०	२०
फलफुल उत्पादन	मे. टन	१३०	१३२	१३५	१५०	१५०
सक्रिय व्यवसायिक कृषक समुह	संख्या	४५	५५	६०	८०	८०
कृषि उपज संकलन केन्द्र	संख्या	४	४	५	१०	१०

३.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा कृषि उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	२६४४५	२२२४५	४२००	०	२६४४५	१३२२३.५	१०५७८	२६४४.५	०
२०८३/८४	२६४४५	२२२४५	४२००	०	२६४४५	१३२२३.५	१०५७८	२६४४.५	०
२०८४/८५	२६४४५	२२२४५	४२००	०	२६४४५	१३२२३.५	१०५७८	२६४४.५	०

३.१.८ कार्यक्रम/ आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको कृषि उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा सम्वद्ध सालवसाली	कृषि सम्वद्ध चालु कार्यक्रमहरुको निरन्तरता दिनु	सालवसाली	३९६६८	कृषि सम्वद्ध कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

३.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

नगरपालिका भित्र सञ्चालित कृषि सम्वद्ध विकास आयोजना तथा कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयन अनुगमन तथा मूल्याङ्कन लगायत कार्यको लागि पर्याप्त दक्ष विज्ञ तथा कर्मचारीहरुको प्राप्ति हुने र अन्तर सरकार समन्वय भई समग्र कार्यक्रमको उपलब्धिका रुपमा लक्षित उपलब्धिहरु हासिल हुने अनुमान गरिएको छ । समन्वयात्मक रुपमा पर्याप्त साधन स्रोत तथा क्षमता एवम् प्रविधिको प्रभावकारी परिचालन हुन नसकेमा निर्धारित उद्देश्यहरु पूरा नहुने जोखिम रहेको छ ।

३.२ पशुपन्छी विकास

३.२.१ पृष्ठभूमि

शंखरापुर नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण २०७५ अनुसार कुल जनसंख्याको २५.९८ प्रतिशत कृषि तथा पशुपालन पेशामा आश्रित रहेको देखिन्छ । तर आर्थिक हिसाबले सक्रिय जनसंख्याको आधारमा कृषि तथा पशुपालन पेशामा आश्रित जनसंख्या ४८.८६ (कृषिमा ४५.९४ प्रतिशत र पशुपालनमा २.९२ प्रतिशत) रहेको देखिन्छ । यस नगरपालिकाका केही वडाहरु गाईभैसीको दुध उत्पादनका लागि उर्वर भूमि रहेका छन् ।

३.२.२ समस्या र चुनौती

- पशु सेवाको लागि पर्याप्त संख्यामा दक्ष प्राविधिक जनशक्तीको अभाव ।
- लागत भन्दा कम आम्दानी हुने किसानको लागि अनुदानको व्यवस्था नहुनु ।
- निजी स्तरमा पशु विज्ञ/डाक्टरबाट प्रदान गर्ने सेवाको शुल्क ज्यादै महँगो ।
- दूधको उत्पादन बढाउन उपयुक्त घाँसको अभाव ।
- किटनाशक औषधिको प्रयोगमा चेतनाको कमीले गर्दा सीधै पसलबाट किनेर लगाउने प्रबृत्ति बढेको
- पशुपालनमा लाग्ने रोगको समयमा पहिचान तथा निराकरण नहुने ।

३.२.३ सोच

आत्मनिर्भर र प्रतिस्पर्धी व्यवसायको रुपमा पशुपन्छी क्षेत्रको विकास

३.२.४ उद्देश्य

- पशुपन्छी व्यवसायलाई प्रविधियुक्त, परिणाममुखी, व्यावसायिक र प्रतिस्पर्धी बनाउनु ।
- पशुपन्छी व्यवसायलाई उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाई नगर क्षेत्रबाट पशुजन्य पदार्थको निकासी प्रर्वद्धन र आयातको समेत प्रतिस्थापन गर्नु ।

३.२.५ रणनीति

- व्यावसायिक पशुपन्छी पालन कार्यको प्रर्वद्धन गर्ने ।
- पशुजन्य कृषि उत्पादनलाई मूल्य श्रृंखलामा आवद्ध गर्ने ।
- पशुजन्य व्यवसायलाई आधुनिकीकरण, यान्त्रीकरण तथा व्यवसायीकरणको गर्दै युवालाई आकर्षित गर्ने।

३.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालिन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ:

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
पशु खोप संख्या(FMF+PPR)	संख्या	६७९०	७०००	१६०००	२१०००	२३०००
सक्रिय व्यावसायिक पशु फार्म	संख्या	९७	१६७	१८०	२१०	२५०
कृतिम गर्भाधान	संख्या	१२४०	१६००	२५००	२६००	३०००
सक्रिय एग्रोभेट	संख्या	१५	१६	१६	१८	२०

३.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा पशु विकास उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ:

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	१०४८०	१००८०	४००	०	१०४८०	५२४०	४१९२	१०४८	०
२०८३/८४	१०४८०	१००८०	४००	०	१०४८०	५२४०	४१९२	१०४८	०
२०८४/८५	१०४८०	१००८०	४००	०	१०४८०	५२४०	४१९२	१०४८	०

३.२.८ कार्यक्रम/ आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ:

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	पशुपन्छी विकास सम्वद्ध सालवसाली कार्यक्रम	पशुपन्छी विकास सम्वद्ध कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	१५७२०	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

३.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

नगरपालिका भित्र सञ्चालित पशुसम्वद्ध विकास आयोजना तथा कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयन अनुगमन तथा मूल्याङ्कन लगायत कार्यको लागि पर्याप्त दक्ष विज्ञ तथा कर्मचारीहरुको प्राप्ति हुने र अन्तर सरकार समन्वय भई समग्र कार्यक्रमको उपलब्धिका रुपमा लक्षित उपलब्धिहरु हासिल हुने अनुमान गरिएको छ । समन्वयात्मक रुपमा पर्याप्त साधन स्रोत तथा क्षमता एवम् प्रविधिको प्रभावकारी परिचालन हुन नसकेमा निर्धारित उद्देश्यहरु पूरा नहुने जोखिम रहेको छ ।

३.३ उद्योग, व्यापार र आपूर्ति व्यवस्था

३.३.१ पृष्ठभूमि

शंखरापुर नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण, २०७५ अनुसार यस नगरपालिकामा जम्मा ११५ वटा विभिन्न प्रकारका व्यवसायहरु रहेको देखिन्छ । कुल व्यवसाय संख्याको एक चौथाइ भन्दा बढी किराना पसलहरुले ओगटेको छ भने त्यसपछि निर्माण सामग्री बिक्री गर्ने पसल दोश्रोमा पर्दछ । तेश्रोमा मासु र चौथोमा औषधि

पसल पर्दछ । पसलको प्रकार नखुलेको संख्या ३९ रहेको छ । साझेदारीमा संचालित पसल केवल २ वटा मात्र रहेको, नखुलेको संख्या ९ र बाँकी अधिकांश पसल एकल स्वामित्वमा संचालित रहेका छन् । कुल पसल संख्या मध्ये ८२ प्रतिशतले मात्र वार्षिक कारोवार रकम उल्लेख गरेका छन् ।

३.३.२ समस्या तथा चुनौती

- मूल्यमा उतारचढाव भइरहने।
- उत्पादित सामानको गुणस्तर कायम गर्नु।
- विद्यमान बजार अव्यवस्थित र छरिएर रहनु ।
- सञ्चालनमा रहेका व्यावसायहरु पूर्ण रुपमा नगरपालिकामा दर्ता/नविकरण नहुनु ।
- मूल्य र गुणस्तरमा उपभोक्ताको कम चासो हुनु।
- सम्बन्धित निकायबाट नियमित अनुगमन नहुनु।
- बजारलाई व्यवस्थित गर्न नसक्नु ।

३.३.३ सोच

स्वस्थ्य जीवनको लागि गुणस्तरीय सामानको आपूर्ति।

३.३.४ उद्देश्य

- उपभोग्य सामान प्रति उपभोक्तामा जनचेतना अभिवृद्धि गर्न सचेतना कार्यक्रम नियमित रुपमा सञ्चालन गर्नु।
- नगरपालिकाबाट नियमित रुपमा अनुगमन गर्ने व्यवस्था गर्नु ।
- नगरपालिकाबाट सम्पूर्ण पसलहरुलाई दर्ता गर्नु ।
- उपभोग्य सामानको सहज आपूर्ति र नियमित गर्नु ।

३.३.५ रणनीति

- जनचेतना अभिवृद्धि गर्न सचेतना कार्यक्रम गर्ने ।
- नगरपालिकाबाट नियमित रुपमा अनुगमन गर्ने व्यवस्था गर्ने ।
- नगरपालिकाबाट सम्पूर्ण पसलहरुलाई दर्ता गर्ने ।
- उपभोग्य सामानको सहज आपूर्ति र नियमित गर्ने ।

३.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ:

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
लघु तथा घरेलु उद्योग	संख्या	४९	५५	६०	७०	९०

३.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग, व्यापार र आपूर्ति व्यवस्था उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	१४००	१४००	०	०	१४००	७००	५६०	१४०	०
२०८३/८४	१४००	१४००	०	०	१४००	७००	५६०	१४०	०
२०८४/८५	१४००	१४००	०	०	१४००	७००	५६०	१४०	०

३.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	उद्योग, व्यापार आपूर्तिसम्वद्ध सालवसाली कार्यक्रम	उद्योग, व्यापार आपूर्तिसम्वद्ध कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	२१००	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

३.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

स्थानीय उत्पादनमा आधारित उद्योगहरु निजी क्षेत्रको उत्साहजनक लगानी प्राप्त हुने र स्थानीय प्राकृतिक तथा प्राथमिक क्षेत्रका स्रोतहरुको दिगो परिचालन गर्न सकिने अनुमान गरिएको छ ।साथै स्थानीय उत्पादन र उत्पादत्व समेत बृद्धि हुने गरी उत्पादनको बजारीकरण र ब्राण्डिङ भई बजारको विस्तारसँगै नगरपालिकाको समेत स्रोत बढ्ने अनुमान गरिएको छ । असल औद्योगिक श्रम सम्बन्ध विकास हुन नसकेको अवस्था र लगानीमैत्री वातावरणको सिर्जना हुन नसकेको अवस्थामा उद्देश्यहरु प्राप्ति नहुने जोखिम रहेको छ ।

३.४ पर्यटन तथा संस्कृति

३.४.१ पृष्ठभूमि

ऐतिहासिक ,सांस्कृतिक एवम् धार्मिक हिसाबले शंखरापुर नगरपालिकाको आफ्नै छुट्टै महत्व रहेको छ । पर्यटन प्रवर्द्धनको लागि आवश्यक सम्पदाहरु नगरपालिकामा यथेष्ट मात्रामा रहेका छन् । आवश्यकता अनुसार उपयुक्त भौतिक पूर्वाधारको विकास हुन नसक्नु, प्रचार प्रसारको कमी आदि कारणले गर्दा पर्यटन क्षेत्रको पर्याप्त विकास हुनसकेको छैन।

शंखरापुर नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण, २०७५ अनुसार नगरपालिका भित्र होटेल, रिसोर्ट आदिको संख्या जम्मा ३६ रहेको देखिन्छ । धार्मिक कार्यको लागि माघ महिनामा लाग्ने १ महिना लामो स्वस्थानी व्रत तथा माधवनारायण मेलामा लाखौं धर्मावलम्बीहरु विभिन्न ठाँउहरुबाट मेला भर्न आउने गर्दछन्।

३.४.२ समस्या तथा चुनौती

स्रोतको अभावका कारण प्राचीन सांस्कृतिक सम्पदाको उचित संरक्षण र प्रवर्द्धन नहुनु, प्रचार प्रसारको कमी, पर्यटनसँग सम्बन्धित जनशक्तिको (अनुभवि तथा तालिम प्राप्त पथ प्रदर्शक, होटलमा काम गर्ने लगायत) यथेष्ट विकास नहुनु, पर्यटन पूर्वाधार गुणस्तरीय नहुनु, पर्यटन विकासको लागि उपयुक्त नीतिको अभाव, स्थानीय उत्पादनको Branding र Networking को कमी जस्ता समस्या र चुनौती यस क्षेत्रमा रहेका छन् ।

३.४.३ सोच

पर्यटन संख्यामा वृद्धि नगरपालिकाको अर्थतन्त्रको समृद्धि ।

३.४.४ उद्देश्य

- आन्तरिक, बाह्य तथा छिमेकी पर्यटकहरु आकर्षित गर्नु ।
- पर्यटन क्षेत्रको विकासको लागि पूर्वाधारको विकास गरी रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गर्नु ।
- प्राचीन, ऐतिहासिक ,पुरातात्विक सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण गर्नु ।
- पर्यटकहरु आकर्षित गर्न नयाँ उत्पादनको विकास गर्नु ।
- पर्यटन क्षेत्रको विकासको लागि निजी क्षेत्रलाई आकर्षित गर्नु ।
- पर्यटन उद्योगको लागि आवश्यक जनशक्ति तयार गर्नु ।
- पर्यटन क्षेत्रको विकासको लागि नीति निर्माण गर्नु ।

३.४.५ रणनीति

- आन्तरिक, वाह्य तथा छिमेकी पर्यटकहरु आकर्षित गर्नु ।
- पर्यटन क्षेत्रको विकासको लागि पूर्वाधारको विकास गरी रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गर्नु ।
- प्राचीन, ऐतिहासिक ,पुरातात्विक सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण गर्नु ।
- पर्यटकहरु आकर्षित गर्न नयाँ प्रडक्ट विकास गर्नु ।
- पर्यटन क्षेत्रको विकासको लागि निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्नु ।
- पर्यटन उद्योगको लागि आवश्यक जनशक्ति तयार गर्नु ।
- पर्यटन क्षेत्रको विकासको लागि नीति निर्माण गर्नु ।

३.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
स्थानीय स्तरका पर्यटकीय होटल	संख्या	४९	६०	६५	६८	७०
होम स्टे सञ्चालन	संख्या	२	२	२	२	२
पर्यटकीय स्थल विकास	संख्या	२५	२५	२०	२०	२०
पर्यटक सूचना केन्द्र	संख्या			१	१	१
नयाँ पदमार्ग निर्माण	संख्या	४	४	५	५	५

३.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा यस पर्यटन तथा संस्कृति उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	२७०२५	१०५२५	१६५००	०	२७०२५	१३५१३	१०८१०	२७०२	०
२०८३/८४	२७०२५	१०५२५	१६५००	०	२७०२५	१३५१३	१०८१०	२७०२	०
२०८४/८५	२७०२५	१०५२५	१६५००	०	२७०२५	१३५१३	१०८१०	२७०२	०

३.४.८ कार्यक्रम/ आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	सम्पदा संरक्षण तथा पुनःनिर्माण कार्यक्रमहरु	सम्पदा संरक्षण तथा पुनःनिर्माण गर्नु	२०८२/८३देखि २०८४/८५	२४७५१	
२	पर्यटन तथा संस्कृती विकास सालवसाली कार्यक्रम	पर्यटन तथा संस्कृती विकाससम्वद्ध कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	१५७७८	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

३.४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

अन्तर सरकारी समन्वय भई समग्र पर्यटकीय गन्तव्यहरुको विविधीकरण एवम् विकास र प्रर्वद्धन गर्ने कार्यमा निजी क्षेत्रको लगानी वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ । साथै पर्यटकीय पूर्वाधार तथा सवै प्रकारका मूर्त अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाहरुको संरक्षणमा स्थानीय समुदायको समेत सहभागिता कायम हुने र मूर्त एवम् अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाहरु मानव जगतको रुपमा स्थापित हुनेछ भन्ने अनुमान गरिएको छ ।

साथै पर्यटनको विकासमा सम्वृद्ध सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरुको सहकार्य र पूर्वधारको विकासमा वित्तीय लगानीको अनुमान प्राप्त हुन नसकेमा उद्देश्य प्राप्ति नहुने जोखिम रहन्छ ।

३.५ भूमि, सहकारी र वित्त व्यवस्था

३.५.१ पृष्ठभूमि

मुलुकभरमा सहकारी संस्थाहरूको सङ्ख्या ३१ हजार ३ सय ७३ र सहकारीमा आबद्ध सदस्यहरूको सङ्ख्या ७३ लाख ८१ हजार २१८ रहेको तथा यी संस्थाहरूको कुल सेयर पुँजी रु. ९४ अर्ब १५, कुल बचत परिचालन रु. ४ खर्ब ७८ अर्ब ३ करोड तथा कुल ऋण लगानी रु. ४ खर्ब २६ अर्ब ३५ करोड रहेको छ। यस क्षेत्रले ९३ हजार ७ सय ७१ जनालाई प्रत्यक्ष रोजगारी र लाखौंको सङ्ख्यामा अप्रत्यक्ष रोजगारी दिएको छ।

मुलुकभरमा रहेका सहकारी संस्थामध्ये एक तिहाइ (१०,४१८) सहकारी संस्था बागमती प्रदेशमा रहेका छन् भने कुल सेयर पुँजी ५१ अर्ब ४० करोड रहेको छ। यी सहकारी संस्थाहरूमा बचत रु. २ खर्ब १५ अर्ब रहेको छ भने ऋण प्रवाह रु. २ खर्ब रहेको स्थिति छ। सहकारीमा आबद्ध कुल सदस्य २७ लाख १७ हजारमध्ये आधाभन्दा बढी सदस्य महिला रहेका छन्। यी सहकारी संस्थाहरूले ३३ हजार ८ सय ९२ जनालाई प्रत्यक्ष रोजगारी दिएको छ । जिल्लागत रूपमा सबैभन्दा बढी सहकारी काठमाडौंमा र सबैभन्दा कम रसुवा जिल्लामा रहेका छन्।(स्रोतः बागमती प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना, २०८१) ।

शंखारापुर नगरपालिकामा विभिन्न बैंक, वित्तीय संस्था तथा सहकारीले नेपाल सरकार तथा नगरपालिकाको नीति नियमको अधिनमा रही वित्तीय सेवा प्रवाह गरिरहेका छन् । पालिकामा बचत तथा ऋण सहकारी ३० वटा , कृषि सहकारी २४ वटा , दुग्ध सहकारी १४ वटा, महिला बचत तथा ऋण सहकारी ५ वटा, बहुउद्देश्य सहकारी ४ वटा र अन्य ५ वटा गरी जम्मा ८२ वटा सहकारी संस्था रहेका छन् । यस्ता सहकारीले मुख्य रुपमा बचत गर्ने ऋण लगानी गर्ने, कृषि सामग्री वितरण गर्ने जस्ता कार्य गरिरहेका छन् ।

३.५.२ समस्या तथा चुनौतीहरु

सहकारी शिक्षा तथा तालिमको कमी, दक्ष जनशक्तिको कमी, सबै सहकारी नीतिनियमको दायरामा ल्याई चुस्त दुरुस्त बनाउन नसकिएको, पालिकाका धेरैजसो सहकारी संस्थाहरुको साधारण सभा समयमा नहुने, नगरपालिकामा वार्षिक प्रतिवेदन समयमानै नबुझाउने, ऋण लगानीको ब्याज र सेवा शुल्क तोकिएको भन्दा बढी लिने, शेयर सदस्यको तथ्याङ्क चुस्त दुरुस्त नराखिएको यस क्षेत्रका मुख्य समस्याहरु हुन् । त्यसैगरी सहकारीलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गर्नु, सहकारी खेति सञ्चालन गर्नु, गरिबी निवारणमा प्रत्यक्ष भूमिका खेल्नु वित्तीय सुशासन कायम गर्नु यस क्षेत्रका मुख्य चुनौतीहरु हुन् ।

३.५.३ दीर्घकालीन सोच

स्थानीय पुँजीलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्ने ।

३.५.४ उद्देश्य

सहकारीलाई नगरपालिकाको आर्थिक विकासको महत्वपूर्ण सम्बाहकको रुपमा परिचालन गर्नु ।

३.५.५ रणनीति

- सहकारी क्षेत्रलाई प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्न कानुनी तथा संस्थागत व्यवस्था गर्ने ।
- सामूहिक तथा सहकारी खेति तथा बजारिकरणका लागि प्रोत्साहित गर्ने ।
- सहकारी क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्ने ।
- कृषिलाई अन्य उत्पादन तथा सेवामा आधारित सबै प्रकारका व्यवसायमा सहकारीलाई क्रियाशिल बनाउने ।

३.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
सार्वजनिक जमिन संरक्षण	प्रतिशत	०.४८	२	२	२	२
बैंक तथा वित्तीय संस्थामा खाता भएका परिवार	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००

३.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा भूमि, सहकारी र वित्त व्यवस्था उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	५४००	३१००	२३००	०	५४००	२७००	२१६०	५४०	०
२०८३/८४	५४००	३१००	२३००	०	५४००	२७००	२१६०	५४०	०
२०८४/८५	५४००	३१००	२३००	०	५४००	२७००	२१६०	५४०	०

३.५.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	भूमि, सहकारी र वित्त व्यवस्था सम्बन्धी सालवसाली कार्यक्रम	भूमि, सहकारी र वित्त व्यवस्थासम्वद्ध कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	८१००	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

३.५.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

भूउपयोग योजनामा अन्तर सरकार समन्वय गर्दै अघि बढ्ने नगरपालिकाको उद्देश्य र रणनीति अनुसार निजी क्षेत्रका बैंक वित्तीय संस्था एवम् सहकारी क्षेत्र समेत व्यावसायिक समिति नभई प्रतिस्पर्धात्मक एवम् औचित्यपूर्ण हुने गरी उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी गर्न आकर्षित र समान एवम् समातामुलक ढङ्गले लगानी वितरण गर्ने अनुमान गरिएको छ ।

सार्वजनिक, पर्ति र गुठी जग्गाको दुरुपयोग गर्ने प्रवृत्ति तत्काल नियन्त्रण गर्न नसकेमा भूमिको अतिक्रमण झन् तीव्र हुने अवस्था रहन्छ । त्यसैगरी सहकारी सम्बन्धी आवश्यक नीति, कानुन, कार्यविधि तथा मापदण्डहरु तर्जुमा गरी संस्थाहरुको नियमन एवम् सुपरिवेक्षण गर्ने र संस्थागत सुशासन कायम गर्ने गराउने कार्य नहुने हो भने वित्तीय जोखिम भित्रिने अवस्था सिर्जना हुनसक्छ ।

३.६ श्रम, रोजगारी र गरिबी निवारण

३.६.१ पृष्ठभूमि

वि.सं. २०१३ साल देखि हालसम्म आवधिक विकास योजनाहरुमा सबैभन्दा बढी देखापर्ने पेचिलो मुद्दाको रुपमा गरिबी निवारण रहेको छ । यसका लागि हालसम्म भएका प्रयासहरुले अपेक्षित नतिजा दिन सकेको छैन । दिगो विकास लक्ष्यको पहिलो प्राथमिकताको लक्ष्य नै सन् २०३० सम्म सबै प्रकारको गरिबीको अन्त्य गर्ने भन्ने उल्लेख गरिएको छ भने राष्ट्रिय लक्ष्य शुन्यमा झार्न नसकिए पनि कुल जनसंख्याको पाँच प्रतिशतमा सीमित गर्ने रहेको छ । वि.स. २०७८ को जनगणना अनुसार यस नगरपालिकामा करिव १५ प्रतिशतले आफ्नो आम्दानीको पुरै साधारण दैनिक गुजारामा खर्चिने र थोरै प्रतिशतले मात्र आम्दानीको केही अंश लगानी तथा बचत गर्ने गरेका छन् ।अर्को तर्फ आफ्नो आम्दानीले तीन महिनामात्र खान पुग्ने घरधुरी संख्या समेत धेरै हुनुले यो नगरपालिकामा निरपेक्ष गरिबीको रेखामुनि रहेको घरपरिवार समेत उल्लेख्य रहेको स्पष्ट हुन्छ ।

३.६.२ समस्या र चुनौतीहरु

- वास्तविक गरिबको संख्या पहिचान हुन नसकेको
- बाह्रै महिना खान नपुग्ने परिवार संख्या उल्लेख्य रहेको
- सरकारको मूल कार्यक्रमहरूमा गरिब परिवारको वास्तविक पहुँच पुग्न नसकेको
- कृषि उद्योग, पर्यटन र अन्य व्यवसाय प्राय निर्वाहमुखी हुने गरेको
- शिक्षा र जनचेतनामा कमी रहेकोले गरिबी घटाउन कठिन र चुनौतीपूर्ण रहेको
- युवाहरू अवसर नपाएर विदेश पलायन हुन परेको
- विगतका गरिबी निवारणका कार्यक्रमहरू वास्तविक रुपमा प्रभावकारी हुन नसकेको
- श्रमको सम्मान गर्ने संस्कृतिको विकास हुन नसकेको
- रोजगारमूलक शिक्षाको उचित प्रबन्ध हुन नसकेको

३.६.३ सोच

गरिबीको रेखामुनि रहेका नागरिकहरुलाई आर्थिक समृद्धितर्फ उन्मुख गराउने ।

३.६.४ उद्देश्य

- निरपेक्ष र बहुआयमिक गरिबीमा रहेको जनताको गरिबी निवारण गरी जीवनस्तर उकास्ने ।

३.६.५ रणनीति

- गरिबी सम्बन्धी सूचना र तथ्याङ्क चुस्त दुरुस्त राख्ने ।
- सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- विपन्न लक्षित सीपमूलक तथा रोजगार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

३.६.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
वैदेशिक रोजगारमा गएका युवा	प्रतिशत	-	६	१६	२०	२५
न्युनतम १ जना औपारिक क्षेत्रको रोजगारी आवद्ध घरपरिवार	प्रतिशत	५८.८६	६०	६२	६४	६६

३.६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा श्रम, रोजगारी र गरिबी निवारण उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	५२५८	४२५८	१०००	०	५२५८	१०००	४२५८	०	०
२०८३/८४	५२५८	४२५८	१०००	०	५२५८	१०००	४२५८	०	०
२०८४/८५	५२५८	४२५८	१०००	०	५२५८	१०००	४२५८	०	०

३.६.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	सीप प्रदान गर्दै रोजगारीमा बृद्धि गर्नु	२०८२/८३देखि २०८४/८५	१०००	रोजगारीमा बृद्धि हुने
२	श्रम, रोजगारी र गरिवी निवारण सम्बन्धी सालवसाली कार्यक्रम	श्रम, रोजगारी र गरिवी निवारणसम्वद्ध कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	२०००	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

३.६.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

रोजगारी सिर्जना र श्रम व्यवस्थापन अन्तर सरकारी समन्वय प्रभावकारी हुने, विद्यमान रोजगार सम्बन्धी कानुनहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुने, सामाजिक सम्वादको माध्यमबाट असल श्रम औद्योगिक सम्बन्ध विकास हुने, रोजगारी सिर्जनाका लागि विभिन्न प्रकृतिका लघु घरेलु उद्योगमा लगानी विस्तार हुने अनुमान गरिएको छ । वैदेशिक रोजगारलाई कम खर्चिलो सुरक्षित र लाभप्रद बनाउने कार्यका लागि सङ्घीय सरकारको समन्वयमा कुटनीतिक नियोग तथा अन्य माध्यमहरु प्रयोग गर्नुपर्ने र विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा प्रोत्साहनका लागि सङ्घीय सरकारले नै वित्तीय तथा मौद्रिक व्यवस्थापनका उपकरणहरुको उपयोग गर्नुपर्ने भएकाले सो कार्यमा सहजीकरण हुन नसकेमा उद्देश्य प्राप्तिमा जोखिम रहन्छ ।

परिच्छेद-४

सामाजिक क्षेत्र

यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रयोजनका लागि शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि स्वास्थ्य, खेलकुद, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, भाषा,कला, संस्कृति तथा साहित्य आदिलाई सामाजिक क्षेत्रको उपक्षेत्र अन्तर्गत समावेश गरिएको छ ।सामाजिक क्षेत्रको उपक्षेत्रहरुको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा कार्यक्रमहरुलाई देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.१ शिक्षा, कला, भाषा र साहित्य

४.१.१ पृष्ठभूमि

शिक्षा आधुनिक समाज निर्माण, मर्यादित जीवन तथा सम्मानजनक रोजगारीको महत्वपुर्ण आधार हो । नेपालको संविधानले शिक्षालाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गर्दै आधारभूत तहसम्म अनिवार्य र निःशुल्क गरेको छ । त्यसैगरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले आधारभूत र माध्यमिक तहसम्मको शिक्षाको विकास, सञ्चालन तथा नियमन गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ । शिक्षालाई समय सापेक्ष, व्यावसायिक, सिपमुलक तथा व्यवहारिक बनाउन नगरपालिकामा विभिन्न नीति, नियम तथा योजना बनाई कार्यान्वयन पनि भईरहेका छन् ।

त्यसैगरी दिगो विकास लक्ष्य, २०३० ले शिक्षालाई प्राथमिकता दिदै चौथो लक्ष्यका रुपमा गुणस्तरीय शिक्षालाई राखेको छ । त्यसैगरी Planning norms and standard, 2015 का अनुसार प्रति ३,००० जनसंख्यामा १ वटा प्राथमिक विद्यालय र प्रति २५,००० जनसंख्याका लागि १ माध्यमिक (कक्षा १२) विद्यालय चाहिन्छ भने प्रति १०,००० जनसंख्यामा एक सामुदायिक पुस्तकालय आवश्यक हुने उल्लेख छ । शंखरापुर नगरपालिकामा सामुदायिक र संस्थागत गरी जम्मा ४२ वटा शैक्षिक संस्थाहरु रहेका छन् जसमध्ये बाल विकास केन्द्र ३ वटा, आधारभूत १८ वटा, माध्यमिक १५ वटा र २ वटा क्याम्पस र १ वटा व्यावसायिक शिक्षा तथा तालिम परिषद्को सम्बन्धन प्राप्त २ वटा प्रविधिक शिक्षालय सञ्चालनमा रहेको छ ।

नगरपालिकामा विद्यालय उमेर समूहको (५ -२५ वर्ष) जनसंख्या मध्ये ७७.२९% विद्यालय जान्छन, भने २०.५१% ले हाल विद्यालय छोडेका छन् । ५ - २५ वर्ष उमेरको कहिल्यै विद्यालय नगएको जनसंख्या २.१७% रहेको छ । शंखरापुर नगरपालिकामा सबैभन्दा बढी ३२.२५% ले माध्यमिक तह उतीर्ण गरेका छन् । करिब २०.६७% ले प्राथमिक तह, ५.५१% स्नातक तह र १.१२% ले स्नातकोत्तर उतीर्ण गरेका छन् । नगरपालिकामा मात्र साक्षर जनसंख्या २२.७४ छन् भने निरक्षरको संख्या १७.५१% देखिन्छ (वस्तुगत विवरण, २०७५) । नगरपालिकाको शैक्षिक उपलब्धि हेर्दा माथिल्लो तहको शैक्षिक उपलाब्धि क्रमश घट्दै गएको देखिन्छ ।

४.१.२ संभावना तथा अवसर

सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयमा दैनिक शिक्षण सिकाईका क्रियाकलापमा एकरुपता नभएको, निम्न आय भएका विद्यार्थीलाई पठन पाठनमा समस्या रहेको, अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालनका लागि आवश्यक शिक्षकको कमी, सामुदायिक विद्यालयमा विषय शिक्षकको कमी, प्रत्येक वडामा सामुदायिक सिकाई केन्द्र (CLC) नभएको, CLC सहजकर्तालाई समय सापेक्ष तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिमको व्यवस्था नभएको, प्राविधिक उच्च शिक्षाको लागि नगरपालिकामा व्यवस्था नभएको, नगरपालिकामा रोजगारमूलक विषयमा उच्च शिक्षाको व्यवस्था नभएको, दण्ड र पुरस्कारको कमी, स्थानीय निकायबाट शिक्षण संस्थाको अवस्था सुधारको लागि समय समयमा निरीक्षण तथा पृष्ठपोषण नहुने, रोजगारमुलक तथा सिपमुलक शिक्षाको लागि बजेटको कमी, शिक्षक Motivation कार्यक्रमको कमी, वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा Digital शिक्षाको पर्याप्तता नभएको नहुनु र भएकामा पनि पर्याप्तता नहुनु,

सामुदायिक विद्यालयमा विद्यार्थी संख्या न्युन हुनु वा विद्यार्थी भर्नादर कम हुँदै जानु, विद्यार्थी अनुपातका आधारमा शिक्षकको वितरण नहुनु, शैक्षिक संस्थाहरुको नियमित अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा मूल्याङ्कन गर्न नसक्नु, शिक्षक, विद्यार्थी तथा अविभावक बिच अन्तरक्रिया तथा छलफल नहुनु यस क्षेत्रका मुख्य समस्या हुन् ।

४.१.३ सोच

प्राविधिक र व्यवहारिक शिक्षामा जोड, गुणस्तर र समान पहुँचको अठोट।

४.१.४ उद्देश्य

- शिक्षाका सबै तहलाई गुणस्तरीय बनाई सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
- प्राविधिक ,व्यावसायिक एवम् रोजगारमूलक शिक्षाको विकास एवम् विस्तार गर्नु
- शैक्षिक संस्थाहरुलाई आधारभूत भौतिक पूर्वाधार तथा स्रोत साधन सम्पन्न बनाउनु
- शिक्षा क्षेत्रमा समय सापेक्ष दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्नु ।
- शैक्षिक क्षेत्रको संस्थागत सुधार गर्नु ।

४.१.५ रणनीति

- शिक्षामा गुणस्तर वृद्धि गरि सबै को पहुँच सुनिश्चित
- स्थानीय स्तरमानै उच्च शिक्षाको अवसर प्रदान गर्ने
- व्यवहारिक शिक्षालाई प्राथमिकता दिने
- आजीवन सिकाईको अवसर विस्तार गर्ने
- नगरपालिकामा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा सञ्चालन गर्ने
- अनौपचारिक क्षेत्रबाट हासिल गरेको सिप एवम् अनुभवलाई औपचारिक समक्षकता गर्ने
- शैक्षिक संस्थामा आवश्यक भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था गर्ने
- शैक्षिक संस्थामा आवश्यक मानव संसाधनको व्यवस्था गर्ने
- विद्यालयको नियमित अनुगमन तथा मूल्याङकन गरिनेछ ।

४.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
प्राविधिक शिक्षालय	संख्या	१	१	१	१	१
शिक्षक तालिम कार्यक्रम	संख्या	५	५	६	६	६
दरवन्दी अनुसार शिक्षक पदपूर्तिको अवस्था	प्रतिशत	७०	७५	८०	८५	९०
विद्यालयमा रहने औसत अवधि	दिन	२०५	२१०	२२०	२२०	२२०
नगरको ऐतिहासिक कला, संस्कृति, जात्रा, चाडपर्व, मूर्त सम्पदाहरु, ऐतिहासिक धरोहरहरुको अध्ययन, अनुसन्धान र अभिलेखिकरण (कार्य सम्पन्न अनुपात)	प्रतिशत	०	०	५	६	६

४.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा यस शिक्षा, कला, भाषा र साहित्य उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	२०८२९१	१८६९६१	२१३३०	०	२०८२९१	१०४१४६	८३३१६	२०८२९	०
२०८३/८४	२०८२९१	१८६९६१	२१३३०	०	२०८२९१	१०४१४६	८३३१६	२०८२९	०
२०८४/८५	२०८२९१	१८६९६१	२१३३०	०	२०८२९१	१०४१४६	८३३१६	२०८२९	०

४.१.८ कार्यक्रम/ आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	शिक्षा, कला, भाषा र साहित्यसम्वद्ध सालवसाली कार्यक्रम	शिक्षा, कला, भाषा र साहित्यसम्वद्ध कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	३१२४३८	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

४.२ जनस्वास्थ्य र पोषण

४.२.१ पृष्ठभूमि

स्वास्थ्यलाई नागरिकको मौलिक हकका रूपमा प्रत्याभूत गरेको छ । संविधानमा पनि प्रत्येक नेपालीले आधारभूत स्वास्थ्य सेवा र सुविधा निःशुल्क पाउने व्यवस्था गरेको छ । संविधानको व्यवस्थाअनुसार सरकारले आफ्ना स्वास्थ्य चौकी र स्वास्थ्य केन्द्रमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा र सुविधा निःशुल्क गरेको छ ।
पोषणयुक्त खानपान, स्वच्छ खानेपानी एवम् सरसफाई स्वस्थ जीवनको लागि अपरिर्हाय छ । स्वस्थ जीवनको लागि पोषणयुक्त खाद्यवस्तुको उपलब्धता हुनु आवश्यक हुन्छ । नगरपालिकामा उत्पादित कृषि उपजले सबै घरधुरीलाई वर्षभर खान पुग्ने अवस्था छैन । रासयनिक मलको प्रयोगले पनि स्वास्थ्यवर्द्धक खाद्य पदार्थको उत्पादनमा चुनौती सिर्जना गरेको छ । यद्यपि नगरपालिकाका स्वास्थ्य सूचकहरु सुधारका क्रममा रहेका छन् । अधिकांश महिलाले स्वास्थ्य सेवा सुविधाको उपभोग गरेका छन् ।

शंखरापुर नगरपालिकामा जम्मा १० वटा स्वास्थ्य संस्थाहरुले स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गरिरहेका छन् । जसमध्ये १ अस्पताल, ५ स्वास्थ्य चौकी, ३ आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, १ शहरी स्वास्थ्य सेवा केन्द्र रहेका छन् । यी स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरूले स्थानीयलाई विरामी जाँच, पोषण सेवा, प्रसुति सेवा, गर्भवती जाँच, औषधी वितरण, ल्याब सेवा, खोप सेवा, परिवार नियोजन सेवा, भिटामिन ए खुवाउने तथा अन्य उपचारात्मक सेवाहरू प्रदान गर्दै आएका छन्। गम्भीर प्रकृतिका बिरामीहरूलाई सुविधा सम्पन्न अस्पतालमा लैजाने गर्छन् । *(स्रोतः स्थलगत अध्ययन, २०७९/८०)*

स्वास्थ्य क्षेत्रमा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच र सेवामा एकरूपता कायम गर्न नसक्नु, जनस्वास्थ्यप्रति उतरदायी तथा पर्याप्त जनशक्ती विकास गर्न नसक्नु, स्वास्थ्य सेवामा लगानी अनुसारको प्रतिफल प्राप्त नहुनु, सरकारी स्वास्थ्य संस्थामा आवश्यकता अनुसारको आधुनिक उपकरण र विशेषज्ञ चिकित्सकहरूको अभाव हुनु, कुपोषण, विश्वव्यापीकरणसँगै खानपान तथा जीवनशैलीमा आएको परिवर्तनले नसर्ने रोगहरूको भार तथा मानसिक स्वास्थ्य समस्याहरू बढ्दै जानु प्रमुख समस्या हुन् । यसै गरी यस गाउँपालिकामा रहेका स्वास्थ्य क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरू निम्न प्रकारका छन् ।

४.२.२ समस्या तथा चुनौती

स्वास्थ्य क्षेत्रमा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच र सेवामा एकरूपता कायम गर्न नसक्नु, जनस्वास्थ्यप्रति उतरदायी तथा पर्याप्त जनशक्ती विकास गर्न नसक्नु, स्वास्थ्य सेवामा लगानी अनुसारको प्रतिफल प्राप्त नहुनु,

सरकारी स्वास्थ्य संस्थामा आवश्यकता अनुसारको आधुनिक उपकरण र विशेषज्ञ चिकित्सकहरूको अभाव पर्याप्त दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था हुन नसकेको, गाउँ घर क्लिनिक र खोप क्लिनिकको लागि राम्रो ठाँउ व्यवस्थापन नभएको, अस्पताल जन्य फोहर व्यवस्थापनमा कठिनाई, स्वास्थ्य संस्थाहरू सुरक्षित नभएको तारबार पर्खाल) (नभएको, घरधुरी सर्वेक्षण नहुँदा लक्ष्य पुग्न कठीन, स्वास्थ्य सम्बन्धी जटिल समस्याका लागि नगरपालिका बाहिर जानुपर्ने अवस्था, आकस्मिक स्वास्थ्य समस्या हुँदा एम्बुलेन्सको समस्या आदि स्वास्थ्य क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरु हुन् ।

स्वास्थ्यका सबै क्षेत्रमा नागरिकको समतामूलक पहुँच स्थापित गर्नु, निःशुल्क गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई सबै स्थानीय तहबाट सर्वसुलभ रूपमा उपलब्ध गराउनु, अति विपन्न र जोखिममा परेका नागरिकलाई उच्च प्राथमिकतामा राख्दै स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनु, सङ्घीय प्रणाली अनुरूप स्वास्थ्य संस्थाको व्यवस्थापन गर्नु, स्वास्थ्य बिमालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गराउनु, नाफामूलक स्वास्थ्य क्षेत्रलाई क्रमशः सेवामूलक क्षेत्रमा रूपान्तरण गरी स्वास्थ्य क्षेत्रलाई मानव स्वास्थ्य प्रति जिम्मेवार बनाउनु जस्ता कार्यहरू प्रमुख चुनौतीको रूपमा रहेका छन् । यस पालिकामा स्वास्थ्य सेवाको विकास तथा विस्तारमा सामाजिक मूल्य र मान्यता, स्वास्थ्य संस्था र सेवाको बारेमा बुझाइको कमी, तालिम प्राप्त जनशक्ती र स्रोतको समस्या चुनौतीको रूपमा रहेका छन् ।

४.२.३ सोच

सर्वसुलभ गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सहज पँहुच ।

४.२.४ लक्ष्य

स्वास्थ्य क्षेत्रको व्यवस्थित विकास गर्दै जनस्तरमा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

४.२.५ उद्देश्य

- नगरपालिकामा सर्वसुलभ गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा पहुँच बढाउनु ।
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्नु ।
- स्वास्थ्य सेवामा आवश्यक पूर्वाधारहरूको निर्माण तथा स्तरोन्नती गर्नु ।
- स्वास्थ्य सेवालाई सूचनामूलक तथा प्रविधि मैत्री बनाउनु ।
- स्वच्छ र पोषणयुक्त खाद्य उपलब्धता तथा पहुँचको वृद्धि गर्नु ।
- वैकल्पिक चिकित्साको माध्यमबाट स्वास्थ्य सेवा प्रवर्द्धन गर्नु ।

४.२.६ रणनीति

- सर्वसुलभ तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न स्वास्थ्य संस्थाको पँहुच अभिवृद्धि तथा विस्तार गर्ने ।
- महिला बालबालिका तथा वृद्धहरू साथै अपाङ्गहरुको स्वास्थ्यमा पहुँच विस्तार गर्ने ,
- आवश्यक दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरू व्यवस्थापनका लागि प्रदेश तथा गैसससँग सहकार्य तथा समन्वय गर्ने
- स्वास्थ्य संस्थाहरूमा दक्ष स्वास्थ्य कर्मीहरूको नियमित उपस्थितिको व्यवस्था मिलाउने
- प्रविधिमैत्री भौतिक पूर्वाधारहरू निर्माण तथा स्तरोन्नतिमा जोड दिने
- स्थानीय स्तरमा नै गुणस्तरीय सेवा उपलब्ध गराउन आवश्यक उपकरणहरू व्यवस्थापन तथा सञ्चालन गर्नु
- प्राङ्गारिक खेतीलाई प्रोत्साहन गर्दै पोषणयुक्त खानेकुराको बारेमा ज्ञान अभिवृद्धि गर्न
- आयुर्वेद, प्राकृतिक चिकित्साको विकास तथा विस्तार गर्ने

४.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
पूर्ण खोप लिने बालबालिका	प्रतिशत	१७७	१२२	९६	१००	१००
भिटामिन ए प्राप्त गर्ने बालबालिका दर	प्रतिशत	११६	१४६	११४	१००	१००
स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुति हुने दर	प्रतिशत	२३	८	१४	२०	३०
स्वास्थ्य विमा गर्ने परिवार संख्या	संख्या	०	०	१०००	१५००	२०००
बाल कुपोषण दर	प्रतिशत	०	१	१	१	१

४.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा यस जनस्वास्थ्य र पोषण उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	१२१५९०	१०९०९०	१२५००	०	१२१५९०	६०७९५	४८६३६	१२१५९	०
२०८३/८४	१२१५९०	१०९०९०	१२५००	०	१२१५९०	६०७९५	४८६३६	१२१५९	०
२०८४/८५	१२१५९०	१०९०९०	१२५००	०	१२१५९०	६०७९५	४८६३६	१२१५९	०

४.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	जनस्वास्थ्य र पोषणसम्वद्ध सालवसाली कार्यक्रम	जनस्वास्थ्य र पोषणसम्वद्ध कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	१८२३८५	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

४.२.९ जोखिम तथा अनुमान

- अनुमान गरिए अनुसार आन्तरिक श्रोत तथा सङ्घ, प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदानको अनिश्चितता ।
- नयाँ नयाँ प्रकृतिका रोगको महामारी आउन सक्ने सम्भावना ।
- बढ्दो शहरीकरण तथा बसाइसराईका कारण सबै नागरिकलाई स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा पुऱ्याउन कठिनाई ।

४.३ खानेपानी तथा सरसफाई

४.३.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकामा खानेपानीको प्रमुख स्रोतको रुपमा सार्वजनिक धारा प्रयोग गर्नेको संख्या सबैभन्दा बढी ४३.६ प्रतिशत रहेको छ । यो संख्या वि.सं २०७५ मा ७१.५२ प्रतिशत रहेको थियो । नगरपालिकामा ३४.२ प्रतिशत घरधुरीमा आफ्नो घर कम्पाउण्ड भित्र पाईप धारा रहेको छ । मुख्य रुपमा मुलको पानी प्रयोग गर्नेको घरधुरी संख्या १२.३ प्रतिशत, ढाकिएको ईनार कुवाको पानी प्रयोग गर्ने ४.७ प्रतिशत छ भने

नढाकिएको ईनार/कुवाबाट खनेपानीको प्रयोग गर्नेको संख्या २.७ प्रतिशत रहेको छ (राष्ट्रिय जनगणना, २०७८) ।

जनगणना २०७८ अनुसार नगरपालिकामा सार्वजनिक ढलमा जोडिएको शौचालय प्रयोग गर्ने घरधुरीको संख्या १३.१% छ । त्यसैगरी सेप्टी टयांकी जडान भएको तथा पिट शौचालय प्रयोग गर्ने घरधुरी संख्या क्रमशः ५६.१% र २९.१% रहेको छ (राष्ट्रिय जनगणना, २०७८) । यस पालिकामा सेप्टी टयांकी जडान भएको शौचालय वि.सं २०७५ बाट २०७८ मा ३०.२५% बाट बढेर ५६.१% र ढलमा जोडिएको शौचालय प्रयोग गर्नेको संख्या ७.८१% बाट बढेर १३.१% पुगेको छ ।

४.३.२ समस्या तथा चुनौती

- भौगोलिक विकटता (घर घरको दुरी टाढा)
- आधुनिक यन्त्रको उपलब्धता नहुनु डिपवोरिङ गर्ने मेशिन नहुनु)
- अव्यवस्थित खानेपानी आपूर्ति प्रणाली
- रिजर्भ टयाङ्की तथा वितरण टयाङ्कीमा filtration र sedimentation को व्यवस्था नभएको
- व्यक्तिगत पाइप मार्फत सीधै स्रोतबाट पानी तान्ने प्रचलन बढी रहेको
- खानेपानी आपूर्ति सम्बन्धी व्यवस्थापन हेर्ने संस्थागत संरचनाको अभाव
- मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापनलाई कम प्राथमिकता ,
- पर्याप्त बजेटको व्यवस्थापन गर्न नसकिनु
- दक्ष जनशक्तिको अभाव
- भौगोलिक विकटताका कारण पानीको वितरण सहज नभएको
- बाढी, पहिरो, भुक्षयले खानेपानी वितरणका भौतिक संरचनाको क्षति

४.३.३ सोच

शुद्ध खानेपानीको पँहुच विस्तार

४.३.४ उद्देश्य

- नगरपालिकाका सबै घरधुरीमा स्वच्छ खानेपानी आपूर्ति गर्ने ।
- सरसफाई व्यवस्थापन गर्ने ।

४.३.५ रणनीति

- स्वच्छ र सफा खानेपानीलाई सर्वसुलभ गर्ने
- खानेपानीको मुहान संरक्षण गर्ने
- पूर्ण सरसफाई अभियान सञ्चालन गर्ने

४.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
सरसफाई सम्बन्धी जनशक्ति तालिम	संख्या	१	१	१	१	१
खानेपानी स्रोतको संरक्षण र सरसफाई	संख्या	९	९	९	९	९
मुख्य बजार क्षेत्रमा सार्वजनिक शौचालय	संख्या	३	३	३	५	१०
सरसफाई जनचेतना कार्यक्रम	संख्या	१	२	२	२	२

४.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा यस खानेपानी तथा सरसफाई उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	३७४२१	०	३७४२१	०	३७४२१	१८७११	१४९६८	३७४२	०
२०८३/८४	३७४२१	०	३७४२१	०	३७४२१	१८७११	१४९६८	३७४२	०
२०८४/८५	३७४२१	०	३७४२१	०	३७४२१	१८७११	१४९६८	३७४२	०

४.३.८ कार्यक्रम/ आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	विभिन्न खानेपानी योजना तथा सरसफाईसम्वद्ध सालवसाली कार्यक्रम	खानेपानीको पँहुचमा बृद्धि गर्नु	२०८२/८३-२०८४/८५	५६१३३	खानेपानी प्राप्त गर्ने घरधुरीको संख्यामा बृद्धि

४.४ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण

४.४.१ पृष्ठभूमि

सामाजिक विकासका लागि लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मानव अधिकार अन्तर्गतको महत्वपूर्ण पक्ष हो । संविधानको प्रस्तावना नै समानुपातिक, समावेशी र सहभागिताको सिद्धान्तमा आधारित छ । समतामूलक समाजको निर्माणका लागि वर्गीय, जातिय, क्षेत्रीय, भाषिक, धार्मिक, लैङ्गिक विभेद र हिंसा तथा सबै प्रकारका जातीय छुवाछुत एवम् विभेदको अन्त्य गरी आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्यायको सुनिश्चित गर्ने संकल्प गरिएको छ ।

नगरपालिकाको कुल जनसंख्या मध्ये ५०.८% महिला रहेको यस नगरपालिकामा महिलाहरु राजनीतिक रुपमा पनि सक्रिय छन् । नगरपालिकामा उपप्रमुख सहित १७ जना महिला सदस्यहरु रहेका निर्वाचित छन् जुन कुल निर्वाचित सदस्यको ३५% हो । नगरपालिकामा २४.७ % महिला घरमुली रहेका छन् । जुन संख्या वि.स २०६८ मा १८.१६ % थियो । त्यसै गरी नगरपालिकामा महिलाहरु विभिन्न समूह ,समिति र संस्थामा आवद्ध भई सामाजिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएका छन् । विभिन्न बिकास निर्माणको लागि गठन हुने उपभोक्ता समितिहरुमा पनि महिलाहरुको उल्लेख्य सहभागिता रहेको छ ।

नगरपालिकामा महिलाहरु आमा समूह, महिला समूह जस्ता समूहमा आवद्ध रहेर विभिन्न सामाजिक क्रियाकलापमा संलग्न रहदै आएका छन् । नगरपालिकामा सञ्चालन हुने विभिन्न योजना, कार्यक्रम तथा परियोजनाको निर्माण, सञ्चालन, व्यवस्थापन र मर्मत सम्भार सम्बन्धी कामका लागि गठन हुने उपभोक्ता समितिमा पनि रहने व्यवस्थाका कारण महिलाको उपस्थिति राम्रो छ । पालिकाको विकास निर्माणका कार्यमा पनि महिलाको सक्रिय सहभागिता रहेको देखिन्छ ।

दिगो विकासको लक्ष्यले निर्देश गरे अनुरुप बालबालिकाको गुणस्तरीय शिक्षा तथा स्वास्थ्य, सुरक्षित हरित सार्वजनिक स्थलमा पहुँच, बालबालिका तथा किशोरकिशोरी विरूद्ध हुने सबै प्रकारका विभेद, शोषण, दुर्व्यवहार र हिंसा अन्त्य जस्ता विषयलाई सम्बोधन गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

४.४.२ समस्या तथा चुनौती

आदिवासी ,जनजाती तथा दलित महिलाहरुको राजनैतिक ,सामाजिक एवम् आर्थिक अवस्था विकास निर्माणका क्रियाकलाप साथै राजनैतिक सहभागिता अर्थपूर्ण नरहनु मुख्य समस्याको रुपमा देखिएको छ। साथै सिमान्तकृत तथा वञ्चितीकरणमा परेका समूहको राज्य संरचनामा प्रतिनिधित्व बढाउँदै हिंसामुक्त आर्थिक सम्पन्नताको अवस्था र सेवा सुविधामा लक्षित वर्गको अवस्थामा परिवर्तन गरी समाजले हेर्ने दृष्टिकोणमा परिवर्तन गराउनु पर्ने आवश्यकता महसुस गरी विभिन्न सचेतनामूलक कार्यक्रम, सीपमा महिलाहरुको दक्षता साथै विकास निर्माण कार्यमा सहभागिता गराउन आवश्यक देखिन्छ ।

४.४.३ सोच

अधिकार र सहभागिता सहित लक्षित वर्गको हित, महिला, बालबालिका र अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई समताको सुनिश्चित

४.४.४ उद्देश्य

- सबै प्रकारका भौगोलिक जातीय, भाषिक, धार्मिक, साम्प्रदायिक, आर्थिक अवस्थाका बालबालिकालाई दबावरहित, बालमैत्री र भयरहित वातावरणमा शिक्षा हासिल गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- महिला, बालबालिका र अपाङ्गहरूको विकास, संरक्षण र सहभागिताको सुनिश्चित गर्ने ।
- पारिवारिक र सामाजिक निर्णय प्रक्रिया, स्रोत र सम्पत्तीमा महिलाको पहुँच अभिवृद्धि गर्दै जाने ।
- अपाङ्ग र महिलालाई रोजगारीको अवसर र आयआर्जनका क्षेत्रमा क्रमशः सबल बनाउँदै लैजाने ।
- जेष्ठ नागरिकहरूलाई सम्मानजनक जीवन व्यतित गर्न सहज वातावरण सिर्जना गर्ने ।

४.४.५ रणनीति

- बालबालिकाको संरक्षण गर्ने र सार्वजनिक निकायलाई बालमैत्री बनाउने ।
- आधारभूत शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा, आयआर्जन र राज्यले दिने अन्य सेवा सुविधाहरूमा महिला तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
- लैङ्गिक विभेदलाई बढावा दिने हानिकारक सामाजिक प्रचलनलाई निरूत्साहित गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- लक्षित वर्गहरूको संरक्षण र सशक्तीकरण गर्ने ।
- जेष्ठ नागरिकलाई सम्मानित जीवन व्यतित गर्ने वातावरण सृजना गर्ने ।

४.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
लक्षित तथा पिछडिएका वर्गलाई क्षमता विकास तालिम	प्रतिशत	३८.५७	१७.२३	३४.४५	३८	३८
अपाङ्ग बालबालिकालाई विशेष शिक्षा तालिम	संख्या	०	०	०	०	२५
तालिम प्राप्त अपाङ्ग भएका व्यक्ति	संख्या	१७५	११७	४७	१००	१००
बाल क्लव	संख्या	९	४	१७	२३	२८

४.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा यस महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशिकरण उपक्षेत्रको खर्च र स्रोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	१५८७०	१५०७०	८००	०	१५८७०	७९३५	६३४८	१५८७	०
२०८३/८४	१५८७०	१५०७०	८००	०	१५८७०	७९३५	६३४८	१५८७	०
२०८४/८५	१५८७०	१५०७०	८००	०	१५८७०	७९३५	६३४८	१५८७	०

४.४.८ कार्यक्रम/ आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	महिला, बालवालिका तथा सामाजिक समावेशीकरणसम्वद्ध सालवसाली कार्यक्रम	महिला, बालवालिका तथा सामाजिक समावेशीकरणसम्वद्ध कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	२३८०५	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

४.५ युवा, खेलकुद तथा नवप्रवर्तन

४.५.१ पृष्ठभूमि

युवाशक्ति विकासका संवाहक हुन् । युवाशक्तिको सङ्ख्यात्मक तथा गुणात्मक विकास र परिचालनबाट नै विकास सम्भव छ । संविधानले पनि युवाहरूको विकास गरी उनीहरूलाई राष्ट्रको सर्वाङ्गीण विकासमा परिचालन गर्ने नीति लिएको छ । शंखरापुर नगरपालिकाको कुल जनसंख्याको ४६.५ % हिस्सा (१५- ३९ वर्ष) युवाको रहेको छ । नगरपालिकाले युवालाई अहम हिस्साको रुपमा स्वीकार गर्दै युवा स्वोरोजगार तथा युवा व्यवसायीलाई प्रोत्साहन गर्ने नीति लिएको छ ।

युवा शक्तिलाई शारीरिक, मानसिक, बौद्धिक र संवेगात्मक रूपमा सबल र नैतिकवान् बनाई अनुशासित र मर्यादित समाज निर्माण गर्दै विकास तथा समृद्धिमा रूपान्तिरत गर्न खेलकुदको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । नगरपालिकाले खेलकुद क्षेत्रको विकासलाई विशेष प्राथमिकतामा राखेको छ । नगरपालिकाले नगरस्तरीय खेलकुद प्रतियोगिताको आयोजना साथै यस्ता खेल प्रतियोगितामा सहभागिता जनाउदै आएको साथै खेल पूर्वाधारको निर्माणमा विशेष ध्यान दिँदै एक वडा एक खेल मैदानको नीति समेत लिएको छ ।

४.५.२ समस्या तथा चुनौती

बढ्दो युवा जनसङ्ख्यालाई उद्यम र रोजगारीसँग आबद्ध गर्न नसकिनु, जनसाङ्ख्यिक लाभको उपयोग गर्न नसक्नु, युवा पलायन हुनु, स्रोतमा युवाको सहज पँहुच सुनिश्चत गर्न नसक्नु साथै खेलकुद पूर्वाधारको अपर्याप्तता, खेलकुद क्षेत्रमा न्यून लगानी, खेलकुदमा निरन्तरताको अभाव, व्यावसायिकताको कमी, अभिभावकमा खेलकुदप्रति आकर्षण नहुनु, खेलकुदबाट जीविकोपार्जन हुने अवस्था नरहनु , खेलाडीहरूलाई नियमित सेवा सुविधाको अभाव आदि यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या हुन् ।

युवाहरूको आर्थिक अवस्था कमजोर हुनु, युवा लक्षित जीवनोपयोगी प्राविधिक र व्यावसायिक शिक्षा सर्बसुलभ बनाउनु, रोजगारीका अवसरहरूको वृद्धि गर्नु, युवामैत्री लगानीका अवसर बढाउनु, उद्योग, उद्यम र वित्तीय स्रोतमा

युवाको सहज पँहुच सुनिश्चत गर्नु, युवालाई विकास र स्वयंसेवामा व्यापक रूपमा परिचालन गर्नु साथै खेलकुद पूर्वाधारहरूको विकास गर्नु, खेलकुदको विकासमा निजी क्षेत्रलाई आकर्षित गर्नु, खेलकुदमा व्यावसायिकताको विकास गर्नु, खेलकुदको संस्थागत विकास र सुशासन कायम गर्नु तथा स्थानीयको युवा तथा खेलकुद प्रतिको धारणा सकारात्मक नहुनु पनि यस क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीहरू हुन् ।

४.५.३ सोच

खेलकुदमा सबैको सहभागिता र अभिरूची, स्वदेशमै रोजगारी मार्फत युवा र नगरपालिकाको समृद्धि

४.५.४ उद्देश्य

- खेलकुद मार्फत आपसी अन्तरक्रिया र सम्बन्धको विस्तार गर्नु ।
- आत्म अनुशासन र शारीरिक तथा मानसिक तन्दुरूस्ती सहित स्वस्थ्य जनशक्ति तयार गर्नु ।
- युवा जनशक्तिलाई विदेश पलायन हुनबाट रोकी स्वदेशमै रोजगारीको वातावरण सिर्जना गर्नु ।
- युवा रोजगारी मार्फत राष्ट्रिय उत्पादनलाई बढाँउदै परनिर्भर अर्थतन्त्रलाई आत्मनिर्भर बनाँउदै लैजानु।

४.५.५ रणनीति

- युवा लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- विकास निर्माणमा युवाहरूको समावेशी सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने ।
- स्थानीय खेलकुदको प्रवर्द्धन गर्ने ।
- युवाहरूलाई व्यवसायमुखी र उद्यमी बनाउन प्रोत्साहन गर्ने ।

४.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
युवा सञ्जाल	संख्या	०	०	०	५	९
स्थानीयस्तरको खेलकुद मैदान	संख्या	७	७	७	९	९
कर्भड हल	संख्या	१	१	२	२	४
माध्यमिक विद्यालयमा खेलकुद सामाग्री	प्रतिशत	२०	३०	३५	४०	५०

४.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा यस युवा, खेलकुद तथा नवप्रर्वद्धन उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	१२३००	७५००	४८००	०	१२३००	६१५०	४९२०	३६९००	०
२०८३/८४	१२३००	७५००	४८००	०	१२३००	६१५०	४९२०	३६९००	०
२०८४/८५	१२३००	७५००	४८००	०	१२३००	६१५०	४९२०	३६९००	०

४.५.८ कार्यक्रम/ आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	युवा, खेलकुद तथा नवप्रर्वद्धनसम्वद्ध सालवसाली कार्यक्रम	युवा, खेलकुद तथा नवप्रर्वद्धनसम्वद्ध कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	१८४५०	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

४.६ सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण

४.६.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले धारा ४३ मा उल्लेखित सामाजिक सुरक्षाको हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको छ। जसअनुसार आर्थिक रुपले विपन्न, अशक्त र असहाय अवस्थामा रहेका, असहाय एकल महिला, अपाङ्गता भएका, बालबालिका, आफ्नो हेरचाह आफै गर्न नसक्ने तथा लोपोन्मुख जातिका नागरिकलाई कानून बमोजिम सामाजिक सुरक्षाको हक हुने छ भनी स्पष्ट पारिएको छ। सो अन्तर्गतका नागरिकहरुलाई नेपाल सरकारले त्रैमासिक रुपमा सामाजिक सुरक्षा भत्ता उपलब्ध गराउदै आएको छ। साथै नेपाल सरकारद्वारा विभिन्न सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षणका कार्यक्रमहरू (जस्तै: स्वास्थ्य बिमा, विभिन्न प्रकारका रोगहरुको उपचार तथा औषधी सेवनको लागि मासिक रुपमा रकम वितरण आदि) सञ्चालन हुँदै आएका छन्। मुलुकको दिगो विकास तथा समावेशी विकासका लक्ष्यको नतिजा प्राप्तिमा बल पुऱ्याउन सामाजिक सुरक्षाले महत्वपूर्ण योगदान गर्नसक्छ। विद्यमान सामाजिक सुरक्षा प्रणालीको आधारशिलामा टेकेर आवश्यक नीतिगत र नियमनकारी प्रारुप तयार गर्दै सामाजिक सुरक्षा प्रणालीलाई अझ व्यापक, वित्तीय रुपले दिगो, सुदृढ तथा प्रभावकारी बनाउनु आजको आवश्यकता रहेको छ ।

४.६.२ समस्या र चुनौतीहरु

भौगोलिक विकटताको कारण प्रत्येक वडाहरुमा बैकिङ्ग संस्थाहरुको पँहुच नहुनु।

एकीकृत सूचना प्रणालीको व्यवस्था नहुदा दोहोरो सामाजिक सुरक्षा सुविधा नियन्त्रण/नियमन गर्न कठिनाई हुनु।

आर्थिक रुपमा विपन्न परिवारका सदस्यहरुलाई छात्रवृत्तिको व्यवस्था गरी दक्ष प्राविधिक जनशक्ति उत्पादन गर्न नसक्नु ।

४.६.३ सोच

आधारभुत सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षणका सुविधामा सबै नागरिकको पहुँच।

४.६.४ उद्देश्य

- राज्यद्वारा असक्षम र असक्तलाई सहारा दिनु ।
- न्यून आय, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु तथा एकल महिलाहरूलाई प्राविधिक सिपको विस्तार गर्नु ।
- गर्भवती महिलाको संरक्षण, दिर्घ रोगीको लागी औषधीको व्यवस्थापन आदि कार्यक्रमहरु प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्नु ।
- कुनै आपत्कालिन अवस्था आईपरेमा Risk Visualization Map को आधारमा सामाजिक संरक्षण गर्नु ।

४.६.५ रणनीति

- सामाजिक सुरक्षा प्रणाली अन्तर्गत रहेका कार्यक्रमहरुको पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन गराउने ।
- न्यून आयका परिवार प्राविधिक शिक्षाको पहुँच पुऱ्याउनु ।
- स्वास्थ्य बिमा, एम्बुलेन्स, तथा शववाहन प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्नु ।

- आपतकालिन अवस्थामा प्रविधिको प्रयोग गर्नु ।

४.६.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
लक्षित वर्गका समुदायहरुको समाजिक सुरक्षामा आवद्धता अनुपात	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००
तोकिएको समय ३५ दिन भित्र नै घटना दर्ता र पञ्जिकरण गर्ने	प्रतिशत	४०	५०	७०	७०	८०

४.६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा यस सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	१३२८५८	१३२८५८	०	०	१३२८५८	०	१३२८५८	०	०
२०८३/८४	१४००००	१४००००	०	०	१४००००	०	१४००००	०	०
२०८४/८५	१४२५००	१४२५००	०	०	१४२५००	०	१४२५००	०	०

४.६.८ कार्यक्रम/ आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	सामाजिक सुरक्षा र पञ्जिकरणसम्वद्ध सालवसाली कार्यक्रम	सामाजिक सुरक्षा र पञ्जिकरणसम्वद्ध कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	४१५३५८	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

परिच्छेद-५
भौतिक पूर्वाधार

५.१ भवन, आवास, बस्ती तथा शहरी विकास

५.१.१ पृष्ठभूमि

राष्ट्रिय शहरी विकास रणनीति, २०७३ अनुसार काठमाडौं महानगरपालिकाको तुलनामा अन्य शहरहरूको आधारभूत पूर्वाधार (जस्तै सडक, खानेपानी, सरसफाइ, फोहोरमैला व्यवस्थापन, आवास र बिजुली) को पहुँचको स्तरमा निकै भिन्नता रहेको छ ।

निजी आवास परिवार आफैले जग्गा खरीद गरी क्रमिक रूपमा निर्माण गर्ने र बाटो, यसको स्तर र अन्य सुविधाहरू क्रमश: थप्दै जाने गरेको देखिन्छ । यस्ता आवासहरूमा योजना तथा भवनसम्बन्धी मापदण्ड र संहितामा व्यापक कमी हुने गरेको देखिन्छ ।

५.१.२ समस्या तथा चुनौती

- दक्ष जनशक्तिको कमी
- अनाधिकृत रूपमा जग्गा प्लटिङ
- जग्गाको वर्गीकरण नभएको
- स्रोत अभाव
- भौगोलिक कठिनाई
- प्राकृतिक प्रकोप (बाढी, पहिरो)

५.१.३ सोच

" सुन्दर, सुरक्षित, सर्वसुलभ र गुणस्तरीय आवास तथा वस्तीको व्यापकता, प्रविधिमैत्री आधारभूत पूर्वाधारयुक्त शंखरापुर निर्माणको सुनिश्चता "

५.१.४ उद्देश्य

- सुरक्षित र व्यवस्थित नगर निर्माण गर्नु ।
- सावर्जनिक जग्गाको लगत तयार गरी संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्नु ।
- हरेक टोल बस्तीमा पक्की सडकको पहुँच पुऱ्याउनु।
- सम्पदा बस्तीको संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्नु।
- विपद् उत्थानशिल भवन निर्माणका लागि प्रोत्साहन गर्नु।

५.१.५ रणनीति

- नगरको योजना, निर्माण, व्यवस्थापन, सुधार तथा विस्तारका लागि प्राविधिक क्षमता अभिवृद्धि र सुरक्षित पूर्वाधारको विकास गर्नु ।
- पूर्वाधार निर्माणमा उपयुक्त आधुनिक प्रविधि र स्थानीय निर्माण सामग्रीको प्रयोग समेतलाई प्रोत्साहन गरी सुरक्षित, टिकाउ, सुलभ र किफायती भवनहरूको निर्माण गर्नु ।
- एकीकृत आवास तथा वस्ती विकास गरी अनधिकृत, अव्यवस्थित र छरिएर रहेका विपन्न र सीमान्तकृत घर परिवारलाई उपयुक्त, सुरक्षित, वातावरणमैत्री र सुलभ आवास निर्माण तथा स्तरोन्नति गर्नु ।
- विपदको उच्च जोखिमयुक्त स्थानमा रहेका वस्ती विस्तारलाई निरुत्साहित गर्नु।
- सावर्जनिक जग्गाको लगत तयार गरी संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्नु ।

५.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
न्यूनतम आवश्यक पूर्वाधार सुविधा भएका घरधूरी	प्रतिशत	८५	८६	८७	८८	८९
मुख्य बजार र शहरी बस्ति क्षेत्रमा ढल निकास व्यवस्थापन भएको क्षेत्र	प्रतिशत	८०	८१	८२	८३	८४

५.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा यस भवन, आवास, बस्ती तथा शहरी विकास उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	१२६४११	०	१२६४११	०	१२६४११	६३२०६	५०५६४	१२६४१	०
२०८३/८४	१२६४११	०	१२६४११	०	१२६४११	६३२०६	५०५६४	१२६४१	०
२०८४/८५	१२६४११	०	१२६४११	०	१२६४११	६३२०६	५०५६४	१२६४१	०

५.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	भवन, आवास, वस्ती तथा शहरी विकाससम्वद्ध सालवसाली कार्यक्रम	भवन, आवास, वस्ती तथा शहरी विकाससम्वद्ध कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	१८९६१८	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

५.२ सडक, पुल तथा यातायात

५.२.१ पृष्ठभूमि

काठमाडौं महानगरपालिका (दरबार स्क्वायर)बाट २७ कि.मि.को दूरीमा शंखरापुर नगरपालिका (बस पार्क) अवस्थित छ । शंखरापुर नगरपालिका भित्र २३०.५ कि.मि. सडक र बाटो रहेको छ जसमध्ये ३५.५ कि.मि. कालोपत्रे, ७० कि.मि. ग्रावेल र १२५ कि.मि. कच्ची रहेको छ । राष्ट्रिय सडक घनत्व ४७ कि.मि. / वर्ग कि.मि. छ भने काठमाडौं जिल्लामा सडक घनत्व ४.७२ कि.मि./ वर्ग कि.मि. र १०७८.२९ कि.मि. कुल सडक रहेको देखिन्छ (IUDP, २०७६) ।

नगरपालिकामा सडक निर्माण, स्तरोन्नति तथा मर्मत सम्भारको कार्य नियमित रुपमा हुँदै आइरहेको छ । पालिकामा आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा ३.२५ कि.मि सडक कालोपत्रे, १० कि.मि सडक ग्राभेल, ५.५ कि.मि. सडक ढलान , २ कि.मि सडक ढुंगा सोलिंग र १.०५ कि.मि नयाँ ट्र्याक खोलिएको छ । त्यसैगरी १.५ कि.मि ईटा सोलिंग भएको छ भने १.५ कि.मि सिढी तथा पदमार्ग निर्माण गरिएको छ ।एक निर्वाचन क्षेत्र एक रणनीतिक सडकको नीति अनुसार साँखु —बज्रयोगिनी — लप्सेफेदी- चौकी भन्ज्याङ हुँदै धारापानी पटाप कुण्डेश्वर सडकको धारापानी - पटाप — कुण्डेश्वर खण्डको स्तरोन्नतिको कार्य अघि बढाएको छ।

नगरपालिकामा २ वटा बस पार्क रहनुका साथै विभिन्न स्थानहरुमा बस बिसौनीहरुको व्यवस्था गरिएको छ। शंखरापुर नगरपालिकाबाट १५ कि.मि.को दूरीमा त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल अवस्थित छ । यस विमानस्थलबाट दैनिक आन्तरिक तथा अन्तराष्ट्रिय उडान हुने गर्दछन ।

५.२.२ समस्या तथा चुनौती

- मौसमी तथा धुले सडक
- क्रस ड्रेनेज, ग्याबियन पर्खाल, Masonary Wall, कल्भर्ट, पुल आदि जस्ता सहयोगी संरचनाहरूलाई कम प्राथमिकता दिइएको
- बाटो निर्माण मापदण्ड अनुसार नहुनु
- सडकको अधिकार क्षेत्र (Road Right of way) अतिक्रमण
- वर्षायाममा बाढी,पहिरोका कारण सडक क्षतिग्रस्त हुनु
- स्रोत अभावका कारण पर्याप्त बजेट विनियोजन हुन नसक्नु
- स्थानीय दबाबका कारण प्राविधिक सर्भेक्षण अनुसार सडक निर्माण नहुनु
- दक्ष जनशक्तिको कमी
- बाटोमा आइसकेको जग्गाको लगत कट्टा नभएको
- भौगोलिक कठिनाई (ठुला ठुला चट्टानहरू)
- पहिरो, भुक्षय नियन्त्रण गर्नु
- यातायात गुरु योजना अनुसार सडकको निर्माण गर्नु
- सडकको स्तरोन्नति गरी बाह्रै महिना यातायात सञ्चालन गर्नु

५.२.३ सोच

आधुनिक सडक तथा यातायात सेवाको विस्तार, सहज पँहुच तथा विकासको आधार

५.२.४ उद्देश्य

- टोल देखि टोलसम्म सडक सञ्जालको विस्तार गर्ने ।
- प्रमुख सडकहरुमा प्रतिक्षालय सहित बस बिसौनीको सुबिधा पुऱ्याउने ।

५.२.५ रणनीति

- सडक बिस्तार तथा स्तरोन्नति मार्फत व्यावसायिक क्रियाकलाप वृद्धि गर्ने
- नगरपालिका प्रशासनिक निकायसम्म पहुँच पुऱ्याउन वडा कार्यालय र वस्ती जोड्ने सडक निर्माणलाई प्राथमिकता दिने ।
- सडक मर्मत तथा निर्माण कार्य गर्दा यातायात गूरूयोजना (MTMP) को निर्देशनलाई अवलम्बन गर्ने ।
- स्थानीयको आवत जावतलाई सहज गर्न यातायातको विस्तार गर्ने

५.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ:

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
पक्की पुल, कल्भर्ट	संख्या	७	९	११	१४	१६
रणनीतिक सडक सञ्जालमा जोडिएका टोल बस्ती अनुपात	प्रतिशत	५०	५५	६०	६५	७०

५.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा यस सडक, पुल तथा यातायात उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	४१०२५२	०	४१०२५२	०	४१०२५२	२०५१२६	१६४१०१	४१०२५	०
२०८३/८४	४१०२५२	०	४१०२५२	०	४१०२५२	२०५१२६	१६४१०१	४१०२५	०
२०८४/८५	४१०२५२	०	४१०२५२	०	४१०२५२	२०५१२६	१६४१०१	४१०२५	०

५.२.८ कार्यक्रम/ आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्र स	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	सडक, पुल तथा यातायातसम्वद्ध सालवसाली कार्यक्रम	सडक, पुल तथा यातायातसम्वद्ध कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	६१५३७८	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

५.३ विद्युत तथा स्वच्छ ऊर्जा

५.३.१ पृष्ठभूमि

नेपालमा जलविद्युत विकासको यात्रा वि. सं १९६८ देखि सुरू भएको हो । आ. व २०७९/०८० सम्ममा नेपालमा कुल विद्युत उत्पादन(जडित क्षमता) २८७७ मेगावाट पुगेको छ । राष्ट्रिय विद्युत ग्रिडमा जनसंख्याको पहुँच ९६.७ प्रतिशत छ । प्रति व्यक्ती विद्युत खपत ३८० किलोवाट घण्टा रहेको छ भने विद्युत चुहावट १३.४६ प्रतिशत रहेको छ। विद्युत प्रसारण लाइन(६६ के.भी. तथा सो भन्दामाथिका) ५७४२ सर्किट कि.मी. रहेको छ। (स्रोत :सोह्रौ योजना)

नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा राष्ट्रिय प्रसारण मार्फत विद्युत सेवा पुगेको छ तथापी ९८.७४ % ले दैनिक वत्ति बाल्नका लागि विद्युतको प्रयोग गर्दछन । वत्ति बाल्नकाका लागि सौर्य उर्जाको प्रयोग गर्नेको संख्या १.०४ % मात्र रहेको छ । (राष्ट्रिय जनगणना, २०७८)

वैकल्पिक उर्जाको रुपमा नगरपालिकाको वडा नं ४ मा शालिनदी साना जलाविद्युत योजना पनि सञ्चालन रहेको छ भने केही वडाहरुमा सोलारको प्रयोग पनि भईरहेको छ ।

५.३.२ समस्या तथा चुनौती

पालिकाका विभिन्न क्षेत्रमा ट्रान्सफर्मर क्षमता कमजोर रहेको, अव्यवस्थित पोल र तारहरू, विद्युत नियमित नहुने, ट्रान्सफर्मर क्षमता कम भएका कारणले विद्युतीय मेसिनरी प्रयोग गर्न समस्या, साना तथा लघु उद्यम सञ्चालनका लागि विद्युत क्षमता अपुग जस्ता प्रमुख समस्या रहेका छन् । पालिकाका सबै क्षेत्रमा पर्याप्त क्षमताको विद्युत पहुँच विस्तार गर्नु चुनौतिका रुपमा रहेको छ ।

५.३.३ सोच

गुणस्तरीय विद्युतीकरण गरी विद्युत खपतमा वृद्धि गर्ने।

५.३.४ उद्देश्य

- राष्ट्रिय प्रसारण लाईनको सुदृढीकरण गरी उत्पादनशील क्षेत्रमा खपत गर्नु,
- वातावरण मैत्री वैकल्पिक उर्जाको पहुँच बढाई जिवनस्तरमा सुधार ल्याउनु,

- दक्ष जनशक्तिको उत्पादन तथा व्यवस्थापन गर्नु,

५.३.५ रणनीति

- नगरपालिकामा विद्युत वितरण प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउने ।
- उत्पादनशील क्षेत्रमा विद्युत उर्जाको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
- वैकल्पिक उर्जाको उत्पादन तथा प्रवर्द्धन गर्ने ।
- स्वच्छ तथा दिगो उर्जाको प्रयोगलाई बढावा दिने ।
- विभिन्न प्राविधिक तालिम सञ्चालन गर्ने ।

५.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
खाना पकाउन काठ दाउराको प्रयोग	प्रतिशत	०	०	०	०	०

५.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा यस उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	५०००	३०००	२०००	०	५०००	५०००	०	०	०
२०८३/८४	६०००	३६००	२४००	०	६०००	६०००	०	०	०
२०८४/८५	६५००	३९००	२६००	०	६५००	६५००	०	०	०

५.३.८ कार्यक्रम/ आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा सालवसाली कार्यक्रम	विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	१७५००	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

५.४ सूचना र सञ्चार प्रविधि

५.४.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकाका सबै क्षेत्रमा मोवाइल सेवाको पहुँच छ । यहाँ नेपाल टेलिकम र एनसेलले मोवाईल सेवा उपलब्ध गराएका छन् । ७० % जनसंख्यामा ईन्टरनेटको पहुँच रहेको छ । सबै वडामा विभिन्न एफ.एम तथा रेडियो नेपाल लगायत विभिन्न स्टेशनहरु, विभिन्न केवल नेटवर्क मार्फत ६६.५१ % मा टेलिभिजनको पहुँच पुगेको छ । पालिकाका सरकारी कार्यालय जस्तै नगरपालिका कार्यालय, वडा कार्यालय, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकीमा तथा अस्पतालमा ईन्टरनेटको सुबिधा विस्तार भएको छ । नगरपालिकाले आफ्नो वेबसाइट मार्फत आफ्ना सूचनाहरु जस्तै वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, ऐन तथा कानुनहरु सार्वजनिक गर्ने गरेको छ ।त्यसैगरी राजस्व संङ्कलन तथा घटना दर्ता जस्ता कार्यलाई कम्प्युटरमा मार्फत प्रविष्ट गरी सूचना राख्ने गरेको छ ।

५.४.२ समस्या तथा चुनौती

पालिकाको केहि स्थानमा नेटवर्क राम्रो नभएको, पत्रपत्रिकाको पहुँच कम भएको, ईन्टरनेट सेवा सबै क्षेत्रमा विस्तार भईनसकेको, ईन्टरनेट सेवाको शिक्षा, स्वास्थ्य, तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा यथेष्ट सदुपयोग गर्न नसकेको यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याका रुपमा रहेका छन् ।

५.४.३ सोच

सूचना, सञ्चार तथा प्रविधिको समुचित विस्तार प्रविधि मैत्री शंखरापुरको आधार

५.४.४ उद्देश्य

समग्र नगरपालिकामा सूचना ,सञ्चार तथा प्रविधिको सहज तथा सर्वसुलभ पँहुच पुऱ्याउनु ।

५.४.५ रणनीति

नगरपालिकामा सूचना प्रवाह तथा सञ्चार प्रविधि सेवाहरूलाई सरल र सुलभ बनाउने ।

५.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
डिजिटल सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	८०	८५	८७	९०	९०

५.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा यस उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	८२००	८२००	0	0	८२००	४१००	३२८०	८२०	०
२०८३/८४	८२००	८२००	0	0	८२००	४१००	३२८०	८२०	०
२०८४/८५	८२००	८२००	0	0	८२००	४१००	३२८०	८२०	०

५.४.८ कार्यक्रम/ आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	सूचना र सञ्चार प्रविधिसम्बद्ध सालवसाली कार्यक्रम	सूचना र सञ्चार प्रविधिसम्वद्ध कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	२४६००	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

परिच्छेद - ६
वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

६.१ वन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता

६.१.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकामा जम्मा ३७ वटा सामुदायिक वन रहेका छन्, जसले १५४९.९ हेक्टर वन क्षेत्र ओगटेको छ । नगरपालिकाको वडा नं २, ४ र ८ को केहि भाग शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज क्षेत्रमा पर्दछ । सामुदायिक वनहरु स्थानीय वन उपभोक्ता समूहद्वारा संरक्षण तथा व्यवस्थापन हुँदै आइरहेका छन् । यी समूहले वनको संरक्षण लागि वृक्षारोपण गर्ने तथा घाँस, दाउरा, काठ, स्याउला, पत्कर, जडिबुटी, चरिचरन आदिको प्रयोग गरिरहेका छन् । त्यसैगरी पालिकामा १२ वटा चरण क्षेत्र रहेका छन् विशेष गरी वडा नं १,३ र ५ मा चरण क्षेत्र छन् । शंखरापुर नगरपालिकामा मौसमी विविधता हुनाले नगरपालिका जैविक विविधताका दृष्टिले धनी रहेको पाईन्छ ।

६.१.२ समस्या तथा चुनौती

वन जंगलको फडानी, अतिक्रमण, प्राविधिक अध्ययन बिनानै जथाभावी सडक खन्ने कार्य गर्नाले पहिरो तथा भूक्षयको जोखिम, मापदण्ड विपरित अनियन्त्रित मानवीय गतिविधिहरुका कारण बाढी पहिरोको जोखिम दिनानुदिन बढ्दै गएको छ । वनको उचित व्यवस्थापनको अभावले सामाजिक, आर्थिक र वातावरणीय फाइदाहरु लिन नसकिएको, अनावश्यक झाडी फैलिएकाले काष्ठजन्य बोटविरुवाहरु नास भईरहेका छन्, सल्लाको बोट बढी भएका स्थानमा पानीको मूल सुक्ने, तथा अन्य बोट विरुवाहरु मासिने, जथाभावी रूपमा वनपैदावर चोरी निकासी, अनियन्त्रित मानवीय गतिविधिहरुका कारण भूक्षयको जोखिम बढ्दै गएको छ । वनको उचित व्यवस्थापनको अभावले सामाजिक, आर्थिक र वातावरणीय फाइदाहरु लिन सकिएको छैन ।

६.१.३ सोच

"दीगो, सन्तुलित, उत्पादनशिल वन र जैविक विविधता"

६.१.४ उद्देश्य

- वनको संरक्षण, व्यवस्थापन तथा उपयोग गर्नु ।
- जैविक विविधताको दिगो संरक्षण, व्यवस्थापन र परिचालन गर्नु ।

६.१.५ रणनीति

- वनको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने ।
- वनलाई आय आर्जनसँग आवद्ध गरी स्थानीयको आयस्रोत वृद्धि गर्ने ।
- वन संरक्षणमा स्थानीयको भूमिका अभिवृद्धि गर्ने।
- जैविक विविधताको संरक्षण गर्ने ।

६.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
बनले ढाकेको क्षेत्र	हेक्टर	१५४९.९	१५४९.९	१५४९.९	१५४९.९	१५४९.९
वन जलाधार संरक्षण कार्यक्रम	संख्या	५	४	४	५	५

६.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा यस उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	७५००	०	७५००	०	७५००	७५००	०	०	०
२०८३/८४	७५००	०	७५००	०	७५००	७५००	०	०	०
२०८४/८५	७५००	०	७५००	०	७५००	७५००	०	०	०

६.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	वन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधतासम्वद्ध सालवसाली कार्यक्रम	वन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधतासम्वद्ध कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	२२५००	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

६.२ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

६.२.१ पृष्ठभूमि

वातावरण व्यवस्थापन मानव स्वास्थ्यसँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध राख्ने विषय हो । नेपालको संविधानले नै नागरिकलाई स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने मौलिक हकको व्यवस्था गरेको छ । संविधानले वातावरण संरक्षण सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तीनवटा तहको साझा जिम्मेवारी भित्र राखेको छ । कुल भूभागको ३९.२८ % भूमि वन तथा झाडी क्षेत्रले ढाकेको शंखरापुर नगरपालिकाको वातावरण सफा र स्वच्छ रहेको छ । वातावरण व्यवस्थापन जटिल, बहुक्षेत्रीय र बहुआयामिक विषय भएकोले यसको व्यवस्थापनमा सरकार, व्यक्ति, तथा अन्य निकायको सहकार्य तथा समन्वय आवश्यक हुन्छ ।

ग्रामीण तथा शहरी दुवै परिवेश रहेको यस नगरपालिकामा शहरी क्षेत्र (वडा नं ५, ६,७ र ९) मा फोहोरमैला व्यवस्थापन समस्याको रुपमा देखिएको छ । यी बाहेक अन्य वडामा फोहोर व्यवस्थापनको समस्या तुलनात्मक रुपमा कम देखिन्छ । नगरपालिकाको शहरी क्षेत्रमा फोहोर व्यवस्थापन Public Private Partnership (ppp model) मोडेलमा गरिरहेको छ भने अन्य वडाहरुमा विस्तार गर्ने योजना छ ।

६.२.२ समस्या तथा चुनौती

वातावरण व्यवस्थापन तथा फोहोर व्यवस्थापनको एकीकृत र योजनाबद्ध विकास नहुनु, अव्यवस्थित शहरीकरण हुँदै जानु, पूर्वाधार विकास र वातावरण बीच असन्तुलन, भौतिक विकास कार्यमा वातावरणीय अध्ययनलाई कम महत्व दिनु, कृषि क्षेत्रमा प्रयोग हुने रासायनिक मल तथा विषादी जोखिमपूर्ण, सरकार तथा अन्य निकाय बीच समन्वयको कमी, वातावरण संरक्षण सम्बन्धी जनमानसमा कम चासो हुनु, ठोस फोहोर व्यवस्थापनमा सबै क्षेत्रमा ध्यान दिन नसक्नु, प्लास्टिकको व्यापक प्रयोग हुनु, औद्योगिक फोहोर व्यवस्थापन नहुनु आदि यस क्षेत्रका मुख्य समस्याहरु हुन् ।

स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने नागरिकको हक सुरक्षित गर्नु चुनौतीपूर्ण रहेको छ । ठोस फोहोर व्यवस्थापनका लागि कुनै स्पष्ट कार्यनीति नरहेको, ल्यान्डफिल साइट तथा फोहर सङ्कलन केन्द्रहरुको व्यवस्थापन गर्नु, प्लास्टिकजन्य फोहरलाई नियन्त्रण तथा पुनः प्रयोग गर्नु चुनौतिपूर्ण रहेको छ ।

६.२.३ सोच

स्वच्छ वातावरण, सुन्दर नगर

६.२.४ उद्देश्य

- हरियाली प्रवर्द्धन गरी स्वस्थ वातावरण कायम गर्नु ।
- फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापन गरी स्वच्छता कायम गर्नु ।

६.२.५ रणनीति

- वातावरण संरक्षण तथा प्राकृतिक स्रोत सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था गर्ने ।
- विकास निर्माण कार्य गर्दा वातावरणीय व्यवस्थापनलाई प्राथमिकतामा राख्ने ।
- नगरपालिकामा हरियाली प्रवर्द्धनका लागि वृक्षारोपण गर्ने ।
- नगरपालिकामा सबै प्रकारका प्रदुषण (वायु, ध्वनी, जल प्रदुषण) नियन्त्रण गर्न पहल गर्ने ।
- विश्व वातावरण दिवसका दिन विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- ठोस फोहोरमेला व्यवस्थापनमा 4R (reduce, reuse, recycle and recover) नीति अबलम्बन गर्ने ।
- फोहोरमैला व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन सबै (फोहोर व्यवस्थापनमा संलग्न संस्था, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, तथा समुदाय) सँग सहकार्य गरिनेछ ।
- फोहोर व्यवस्थापनका लागि उचित स्थानको पहिचान तथा विकास गरिनेछ ।

६.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ:

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
नगरको फोहोर नियमित व्यवस्थापनमा आवद्धको अनुपात	प्रतिशत	११	१३	२०	२५	४०

६.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा यस वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ:

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	७७००	५३९०	२३१०	०	७७००	७७००	०	०	०
२०८३/८४	७७००	५३९०	२३१०	०	७७००	७७००	०	०	०
२०८४/८५	७७००	५३९०	२३१०	०	७७००	७७००	०	०	०

६.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ:

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	वातावरण तथा फोहर व्यवस्थापनसम्वद्ध सालवसाली कार्यक्रम	वातावरण तथा फोहर व्यवस्थापनसम्वद्ध कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	२३१००	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

६.३ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु परिवर्तन

६.३.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकामा प्राकृतिक प्रकोपका दृष्टिले जोखिमयुक्त स्थानहरू धेरै रहेका छन् । अव्यवस्थित विकास निर्माणका कार्य, वातावरणीय अध्ययन नगरी खानी तथा खनिज वस्तुको उत्खनन, अस्थिर भिरालो जमिनका कारण नगरपालिकाका प्राकृतिक प्रकोपका दृष्टिले जोखिमपूर्ण छ । बाढी, पहिरो, आगलागी यस पालिकाका प्रमुख प्राकृतिक प्रकोपहरू हुन । यस्ता प्रकोपको नियन्त्रणको लागि कुनै ठोस कदम चालिएको पाईदैन, यद्यपि सडक छेउको पहिरो जोखिम क्षेत्रमा ग्याविन वाल बनाउने, सामुदायिक वनहरूमा अग्नी घेरा निर्माण गर्ने, सुकेका काठ तथा पत्कर सफा गर्ने, वृक्षारोपण गर्ने, नदि नियन्त्रण गर्ने जस्ता जोखिम न्यूनीकरणका केहि प्रयास हुँदै आइरहेका छन् । नेपालको संविधानले विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यलाई स्थानीय तहको एकल अधिकारको रुपमा राखेको छ ।

सम्पूर्ण विश्वमा टड्कारो रुपमा देखिएको जलवायु परिवर्तनको प्रभावबाट शंखरापुर नगरपालिका पनि अछुतो छैन । बेमौसमी पानी पर्ने, बालीनाली पाक्ने समयमा परिवर्तन, फुल फुल्ने समयमा परिवर्तन, पानीका मुल सुक्दै जानु, नयाँ- नयाँ प्रजातिका फल फल्ने तथा स्थानीय रैथाने जातिका विउ विजन हराउदै गएका, कृषि तथा पशुमा नयाँ रोगदेखिनु जस्ता जलवायु परिवर्तनका प्रभाबदेखिदै गईरहेका छन् ।

६.३.२ समस्या तथा चुनौती

विपद् व्यवस्थापनका लागि दीर्घकालीन कार्ययोजना नभएको विपद न्युनिकरण तथा ,जलवायु परिवर्तन नगरपालिकाको कम प्राथमिकतामा परेको बालीनालीमा ,भिरालो जमिन ,बिभिन्न प्रकारका रोग र समस्या देखिनु , विपद तथा जलवायु परिवर्तनको सूचना तथा तथ्याङ्कमा कमी यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरु हुन् । प्राकृतिक स्रोतको अत्यधिक दोहनलाई रोक्नु जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण गर्नु प्रमुख चुनौती हुन् । ,

६.३.३ सोच

विपद् जोखिमबाट सुरक्षित तथा जलवायु अनुकुलन नगरपालिका

६.३.४ उद्देश्य

- प्राकृतिक तथा मानव सृजित विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्नु,
- जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण गर्नु

६.३.५ रणनीति

- विपद व्यवस्थापनका लागि कानुनी तथा संस्थागत व्यवस्था गर्ने
- विपद्को पूर्वानुमान, अनुगमन, पूर्व तयारी, प्रभावकारी प्रतिकार्य तथा पुर्नस्थापन गर्न आवश्यक स्रोत, साधनको व्यस्था गर्ने,
- सबै सरोकारवालाहरुको संलग्लनता बढाई विपद् व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने
- जलवायु परिवर्तनको प्रभाव र अनुकुलन सम्बन्धी सबैलाई सचेत गर्ने
- जलवायु परिवर्तनका मुद्दालाई सबै क्षेत्रमा मुल प्रवाहीकरण गर्ने ।

६.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
जोखिम नक्साङ्कन भएको क्षेत्र	संख्या	९	९	९	९	९
पहिरो जोखिम क्षेत्र संरक्षण	संख्या	१०	१०	१०	१०	१०
भुकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण तालिम	संख्या	१	१	१	१	१

६.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा यस विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु परिवर्तन उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	१०५००	१०५००	०	०	१०५००	१०५००	०	०	०
२०८३/८४	१०५००	१०५००	०	०	१०५००	१०५००	०	०	०
२०८४/८५	१०५००	१०५००	०	०	१०५००	१०५००	०	०	०

६.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	विपद्, जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायुसम्वद्ध सालवसाली कार्यक्रम	विपद्, जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायुसम्वद्ध कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	३१५००	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

परिच्छेद - ७
संस्थागत विकास र सुशासन

७.१ नीति, कानुन, न्याय र सुशासन

७.१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान, २०७२ ले स्थानीय अधिकार क्षेत्रको विवाद निरुपण गर्नका लागि न्यायिक समितिको व्यवस्था गरेको छ । जसलाई स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ८ को दफा ४७ ले निरुपण वा मेलमिलापको माध्यमबाट समाधान गर्न सकिने २ फरक प्रकृतिका विवादलाई उपदफा (१) र (२) मा विभाजन गरेको छ। समाजमा देखिएका विवादहरुलाई संवादको माध्यमबाट समाधान गरि दिगो शान्ति स्थापना गर्ने उद्देश्यका साथ मेलमिलापको अवधारणा नेपालमा अवलम्बन हुँदै आइरहेको छ ।**"ढिला न्याय दिनु भनेको न्याय नदिनु सरह हो,"** भन्ने मान्यतालाई आत्मसात् गर्दै न्यायिक समितिका कार्यहरुलाई अगाडि बढाउदै लैजाने न्यायिक समितिको जिम्मेवारी रहेको छ । नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्र रहेर आवश्यकता बमोजिमका ऐन, नियम, मापदण्ड तथा कार्यविधिहरु निर्माण गरेको छ भने सोही कानूनको अधिनमा रही विभिन्न कार्य सम्पादन गरिएको छ ।

गरिबी, सामाजिक विसङ्गति र अपराध मनोविज्ञानका कारण समाजमा विविध किसिमका अपराधिक घटनाहरू घट्ने गर्दछन् ।यस्ता घटनाहरू न्यूनीकरण गर्न शान्ति, सुरक्षा र अमन चयनको प्रबन्ध राज्यले मिलाउने दायित्व हुन्छ। प्रत्येक वडामा प्रहरी चौकीहरूको प्रबन्ध गर्नका लागि पहल गर्नुका साथै नगर प्रहरीको परिचालन गरी शान्ति सुरक्षा तथा अमनचयन सुनिश्चित गर्नु आवश्यक छ ।नगरपालिकामा शान्ति सुव्यवस्था कायम गर्न वडा नं. ६ मा प्रहरी प्रभाग, वडा नं. ३ जहरसिंपौवामा प्रहरी बिट, वडा नं. १ मा नाङ्गेभारेमा प्रहरी चौकी तथा वडा नं. ९ मा अस्थायी प्रहरी बिट रहेको छ ।

७.१.२ समस्या र चुनौतीहरु

नागरिकहरुमा कानूनी साक्षरता र ज्ञानको कमी हुनु तथा न्यायिक समितिका पदाधिकारीहरु जनप्रतितिधि हुने व्यवस्थाले निष्पक्ष न्याय सम्पादनमा समस्या उत्पन्न हुन सक्ने जस्ता चुनौती रहेका छन् ।

७.१.३ सोच

शंखरापुर नगर: न्यायिक सुशासनमा अब्बल

७.१.४ उद्देश्य

- न्यायिक निरुपणका माध्यमबाट दिगो शान्ति स्थापना गर्ने ।
- समाजमा पूर्ण शान्ति सुव्यवस्था तथा अमनचयन कायम गरी सबै खाले अपराधलाई नियन्त्रण गर्न सहयोग पुऱ्याउने ।

७.१.५ रणनीति

- न्यायिक निरुपणलाई प्रभावकारी, पारदर्शी र सबल बनाउने ।
- सुरक्षा पूर्वाधारको विकास गर्ने ।
- संस्थागत क्षमता विकासका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने ।

७.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
ऐन/नियम/कार्यविधि निर्माण	संख्या	१०५	११०	११५	११५	१२०
न्यायिक/विवाद निरुपण	प्रतिशत	७२.४	७५	८०	९०	१००

७.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा यस नीति, कानुन, न्याय र सुशासन उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	२३४००	२०९००	०	२५००	२३४००	११७००	८३६०	२०९०	०
२०८३/८४	२३४००	२०९००	०	२५००	२३४००	१०४५०	८३६०	२०९०	०
२०८४/८५	२३४००	२०९००	०	२५००	२३४००	१०४५०	८३६०	२०९०	०

७.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	नीति, कानुन, न्याय र सुशासनसम्वद्ध सालवलासी कार्याक्रम	नीति, कानुन, न्याय र सुशासनसम्वद्ध खर्चको व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	३८८५०	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

७.२ संगठन क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह

७.२.१ पृष्ठभूमि

कुनै पनि संस्थाको संस्थागत विकास विना त्यस संस्थाले गरेका क्रियाकलापहरु र त्यसका उपलब्धिहरुको संस्थागत हुन सक्दैन । उपलब्धिहरु संस्थागत हुनको लागि सम्बन्धित संस्था सक्षम र पारदर्शी हुनु आवश्यक छ । नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई स्वायत्त सरकारको रुपमा अधिकार सम्पन्न बनाएको छ संविधानले स्थानीय सरकारका अधिकारहरु समेत स्पष्ट गरेको सन्दर्भमा स्थानीय सरकार सक्षम र पारदर्शी हुनु जरुरी छ । लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्दै जनविश्वास अभिवृद्धि गर्नु नै सुशासनको मूल मर्म हो । संस्थागत संरचना अनुसारको अधिकार, कर्तव्य, जनशक्ति व्यवस्थापनको माग हुन्छ । संस्थागत विकासको लागि सक्षम र क्षमतावान जनशक्ति, समूह कार्य, क्षमताको उचित कदर, जनशक्तिको कार्यविभाजन र कार्य विवरण, संस्थागत सम्झना, स्वच्छ, प्रतिस्पर्धा र नविनतम कार्यको प्रशंसा आदि कुराहरुको विवेकपूर्ण ढंगले परिचालन गरिएको हुनुपर्दछ ।

७.२.२ समस्या तथा चुनौती

नेपाल सरकार तथा नगरपालिकाले सुशासनलाई प्रमुख प्राथमिकता राखेको भए तापनि योजना तर्जुमा प्रक्रिया तथा कार्यान्वयनमा जनसहभागिता र अपनत्वको कमी रहेको । संविधानले स्थानीय सरकारलाई दिएका सबै अधिकार क्षेत्रको अधिकतम उपयोग हुन सकेको छैन। सुशासनका सिद्धान्त तथा आधारहरुका बारेमा जनप्रतिनिधि नै सचेत हुन नसकेको, राज्य प्रतिको कर्तव्य तथा प्राप्त हुने अधिकार तथा नगरपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवा सुविधाका बारेमा अनभिज्ञ, गैरसरकारी संस्था तथा नगरपालिका क्षेत्रमा कार्यरत अन्य सङ्घ संस्थाहरुसँग सहकार्य

गर्न नसक्नु नगरपालिकाका प्रमुख समस्या हुन् । दक्ष जनशक्तिलाई निरन्तरता (Retention) गराउनु, आम नागरिकलाई नगरपालिका प्रति जनविश्वास हासिल गर्नु, आन्तरिक राजस्वको दयारा बढाउनु, जनताको बढ्दो अपेक्षालाई सम्बोधन गर्ने गरी छिटो छरितो रुपमा सेवा प्रवाह गर्नु, सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गरी पारदर्शीता कायम गर्नु चुनौतिपूर्ण छ ।

७.२.३ सोच

"पारदर्शी, जवाफदेही, जनमुखी र परिणाममुखी सार्वजनिक प्रशासन, नगरपालिकाको विकास व्यवस्थापन"

७.२.४ उद्देश्य

- सक्षम पारदर्शी तथा सूचना प्रविधिमैत्री ,जनमुखी ,गुणस्तरीय ,सरल ,प्रशासनिक संरचनाको निर्माण गर्नु ।
- नगरपालिकाको विकासमा अन्य बहुपक्षीय साझेदारी प्रवर्द्धन गर्नु ।

७.२.५ रणनीति

- सक्षम, सरल, गुणस्तरीय, जनमुखी, पारदर्शी सार्वजनिक सेवा प्रवाहका लागि क्रमश नीतिगत तथा कानुनी आधार बनाउँदै जाने
- दक्ष जनशक्ति व्यवस्थापन गरी सेवा प्रवाह तथा कार्य प्रक्रिया प्रभावकारी बनाउनु
- नगरपलिकबाट प्रवाह हुने सेवालाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाउनु
- भ्रष्टाचार बिरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीति मार्फत सार्वजनिक प्रशासनमा सुशासन अभिवृद्धि गर्ने
- अन्तर सरकार समन्वय प्रभावकारी बनाउने
- सरकारी तथा गैरसरकारी निकाय लगायत निजी क्षेत्र समेतको सक्रिय सहभागितामा स्थानीय सरकारको विकास कार्य सञ्चालन गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

७.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
स्थानीय तह संस्थागत क्षमता समूल्याङ्कनमा प्राप्त अंक	अंक १००	८४.५	९०	९०	९०	९०
जनशक्ति पदपूर्ति	प्रतिशत	९०	९२	१००	१००	१००

७.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा यस सङ्गठन क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	८२००	५७००	२५००	०	८२००	४१००	३२८०	८२०	०
२०८३/८४	८२००	५७००	२५००	०	८२००	४१००	३२८०	८२०	०
२०८४/८५	८२००	५७००	२५००	०	८२००	४१००	३२८०	८२०	०

७.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	कार्यालय सञ्चालन सम्वद्ध सम्पूर्ण प्रशासनिक खर्च	कार्यालय सञ्चालनसम्वद्ध सम्पूर्ण प्रशासनिक खर्चको व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	१२३००	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

७.३ राजश्व र स्रोत परिचालन

७.३.१ पृष्ठभूमि

राजश्व सङ्कलन र प्रभावकारी परिचालन विना सार्वजनिक सेवाहरुको प्रभावकारिता हुन सक्दैन । राजश्व र स्रोत बिना कुनै पनि तहका सरकारहरुले जनतालाई दिनु पर्ने सेवा सुविधाको प्रत्याभूत हुन सक्दैन। सरकारले सिमित स्रोतको प्रभावकारी परिचालनबाट जनताका मागलाई सम्बोधन गर्नुपर्ने हुन्छ । कर प्रणाली पारदर्शी र जनभावना अनुकुल भएमा मात्र कर प्रति सकारात्मक अवधारणा विकास भई स्वस्फुर्त रुपमा कर तिर्ने बानीको विकास हुन्छ । नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र सम्पति कर, घरबहाल कर विज्ञापन कर, व्यावसाय कर, मालपोत, सवारीसाधन कर, मनोरञ्जन कर, घरजग्गा राजिष्ट्रेशन कर, सेवा शुल्क, दस्तुर, दण्ड जरिवाना लगाई कर उठाउन सक्ने व्यवस्था संबिधानले गरेको छ । कर लगाउँदा नगरपालिकाले सेवाग्राहीको सुबिधासँग आवद्ध गर्नुपर्दछ । जुन क्षेत्रबाट कर असुल भएको हो अधिकतम हिस्सा सोही क्षेत्रको विकास तथा व्यवस्थापनमा लगाउनु पर्दछ । नगरपालिकाले आफ्नो आन्तरिक आय वृद्धिको लागि विद्यमान सम्पति परिचालन गरी व्यावसायिक सेवामूलक तथा आयमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ र निजी क्षेत्रको पूँजी अधिकतम परिचालन गर्न पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । राजश्व स्रोतको परिचालन प्रभावकारी बनाउन प्रणाली विकास, जनशक्ति विकास, संयन्त्रहरुको विकास, करका दरहरुको समयसापेक्ष पुनरावलोकन गरिनु पर्दछ ।

७.३.२ समस्या तथा चुनौती

नगरपालिकाले निर्धारण गरेको करयोग्य क्षेत्रभित्र करको दायरामा आउन नसकेको, राजश्व सुधार कार्ययोजना अनुरुप कार्य हुन नसकेको, देशको अर्थतन्त्रमा देखिएको मन्दीका कारण अनुमानित करका क्षेत्रहरु संकुचन भएको, आन्तरिक स्रोत परिचालन तथा खोजी गर्न सक्ने जनशक्तिको विकास नहुनु, दिगो र भरपर्दो स्रोतको अभाव करसँग विभिन्न सरोकारवालाहरुलाई समन्वय गर्न नसक्दा सम्भावित कर उठ्न नसकेको, जिन्सी व्यवस्थापन Software उपयुक्त रूपमा सञ्चालन गर्न नसकिएको, राजश्व परिचालनमा संगठनात्मक तथा जनशक्ति व्यवस्थापन तथा क्षमता अभिवृद्धि तर्फ ध्यान दिन नसकिएको, वित्तीय अनुशासनको कमीले बेरुजु बढ्दै गएको , आर्थिक उत्तरदायित्व तथा जवाफदेहिताको अवस्था कमजोर हुँदै गएको, पुँजीगत बजेट अपेक्षित रुपमा परिचालन गर्न नसकिएको, चालु खर्चमा अधिक बढोत्तरी हुँदै गइरहेको यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरु हुन् ।

समयमै कार्यक्रम स्वीकृत गरी वार्षिक खरिद योजना तयार गर्नु, विकास योजनाहरु समयमै सुरु गरी पुँजीगत खर्च वृद्धि गर्नु, सबै करयोग्य क्षेत्रहरुलाई करको दायरामा ल्याई आन्तरिक राजश्वको दायरा फराकिलो पार्नु, आन्तरिक लेखा परीक्षण तथा नियन्त्रण प्रणालीलाई सुदृढ गर्नु, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यलाई नातिजमूलक तथा यथार्थपरक बनाउनु, कर प्रणालीलाई सम्पूर्ण रुपमा सूचना प्रविधिमा आधारित बनाउनु, सार्वजनिक खर्च आर्थिक वर्षको अन्त्यमा मात्र खर्च गर्ने प्रवृत्तिलाई रोक्नु, असीमित जनआकांक्षाका बिच सिमित साधन र स्रोतको प्रभावकारी परिचालन गर्नु यस क्षेत्रका मुख्य चुनौतीहरु हुन् ।

७.३.३ सोच

प्रभावकारी राजश्व परिचालन गरी वित्तीय सुशासन कायम गर्ने।

७.३.४ उद्देश्य

- करको दायरा फराकिलो बनाउँदै निजी क्षेत्रको सहभागिता बढाउनु ।
- सार्वजनिक आय र खर्च प्रणालीलाई पारदर्शी तथा जवाफदेही बनाउनु ।
- संस्थागत समन्वय वृद्धि गर्दै स्रोत र साधनको न्यायोचित वितरण सुनिश्चित गर्नु ।

७.३.५ रणनीति

- नगरपालिका क्षेत्र भित्र हुने सबै आर्थिक क्रियाकलापलाई क्रमशः करको दायरामा ल्याई आन्तरिक राजश्वको दायरा फराकिलो बनाउने ।
- वित्तीय व्यवस्थापन प्रणालीलाई सुधार गर्दै जाने ।
- सार्वजनिक विकास निर्माणलाई व्यवस्थित गर्ने ।
- आर्थिक अनुशासन कायम गर्नका लागि योजना परियोजनाहरुको लागत सबै जनताले थाहा पाउने गरी सार्वजनिक गर्ने ।
- दीर्घकालीन महत्व राख्ने र ठूला पूर्वाधार विकासका आयोजनाहरुमा ऋण सहायता लिने नीति लागू गर्ने।
- कृषि, पर्यटन, उद्योग, शिक्षा, स्वास्थ्य क्षेत्रका परियोजना सञ्चालनको लागि सार्वजनिक निजी साझेदारी अवधारणाको कार्यान्वयन गर्ने ।

७.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
नगरपालिकाको आन्तरिक आयमा वृद्धि	प्रतिशत	-	५	७	९	१०

७.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा यस उपक्षेत्रको खर्च र स्रोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	३६००	३६००	०	०	३६००	१८००	११४४०	३६०	०
२०८३/८४	३६००	३६००	०	०	३६००	१८००	११४४०	३६०	०
२०८४/८५	३६००	३६००	०	०	३६००	१८००	११४४०	३६०	०

७.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	राजस्व र स्रोत परिचालनसम्वद्ध सालवसाली कार्यक्रम	राजस्व र स्रोत परिचालनसम्वद्ध कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	५४००	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

७.४ तथ्याङ्क प्रणाली र योजना तथा विकास व्यवस्थापन कार्यक्रम

७.४.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकाका केही विकासका कार्यहरु तथ्याङ्क प्रणालीमा आधारित भएर कार्यान्वयन भए तापनि सबै विषयहरु, निर्माण कार्यहरु र विकासका गतिविधिहरु तथ्याङ्कमा आधारित छैनन् । नगरपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा भई सकेको सन्दर्भमा वडातहसम्म पुगेर स्थानीयवासीको माग, प्राविधिक अध्ययन र सम्भाव्यताका आधारमा नगरपालिकास्तरीय र वडास्तरीय योजना तथा कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयन गर्दै लानुपर्ने देखिन्छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनाले तयार गरेको नगरपालिकाको सामाजिक, आर्थिक, भौतिक, वातावरणीय आदि विषयसँग सम्बन्धित तथ्याङ्कलाई आगामी विकास निर्माणको लागि उपयोग गर्नु आवश्यक छ ।

७.४.२ समस्या तथा चुनौती

सहि रुपमा विश्लेषण गरिएका सामाजिक, आर्थिक र विषयगत तथ्याङ्कको अभाव आवश्यकता भन्दा पहुँचका भरमा योजना तर्जुमा हुनु, योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनको प्रभावकारी रुपमा कार्यसम्पादन नहुनु, अनुगमन र मूल्याङ्कनमा दक्ष जनशक्ति र प्राविधिकहरुको अभाव रहनु, संस्थागत क्षमताको विकास नभएकाले प्रगति विवरणको वास्तविक समीक्षा नहुनु, पुँजीगत खर्चको तुलनामा चालु खर्चको मात्रा बढ्दै जानु, कार्यालयको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सुदृढ हुन नसक्नु, आन्तरिक लेखापरिक्षण र अन्तिम लेखापरिक्षण बीच समन्वय हुन नसक्नु, बेरुजुको अन्त्य हुन नसक्नु, अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रणाली सुदृढ हुन नसक्नु, पारदर्शिता, उत्तरदायित्व र जवाफदेहिताको अभाव रहनु नगरपालिकाको समस्याको रुपमा लिन सकिन्छ ।

७.४.३ सोच

नतिजामुखी, योजनावद्ध र जनसहभागितामूलक तथ्याङ्कमा आधारित योजना

७.४.४ उद्देश्य

- जनसहभागितामा प्रभावकारी योजना तर्जुमा र पूर्ण कार्यान्वयन गर्ने ।
- तथ्याङ्क एवम् सूचनामा आधारित विकासका योजनाहरु बनाउनु ।

७.४.५ रणनीति

- जनसहभागितामा आधारित योजना तर्जुमा प्रणाली सुदृढ गर्ने ।
- नतिजामुलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको अवलम्बन गर्ने ।
- योजना र विकास व्यवस्थापनका कार्यहरुलाई पारदर्शी बनाउने ।

७.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम/आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
सबै योजना तथा आयोजना नियमित अनुगमन र समीक्षा सम्पन्न अनुपात	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००
सूचना प्रणालीमार्फत तथ्याङ्कको उपलब्धता	प्रतिशत	-	१०	१५	२५	५०

७.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा यस तथ्याङ्क प्रणाली उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण
२०८२/८३	५००	५००	०	०	५००	२५०	२००	५०	०
२०८३/८४	५००	५००	०	०	५००	२५०	२००	५०	०
२०८४/८५	५००	५००	०	०	५००	२५०	२००	५०	०

७.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम/आयोजनाको उद्देश्य अवधि लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको यस उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	तथ्याङ्क प्रणाली र योजना विकास/ व्यवस्थापनसम्वद्ध सालवसाली कार्यक्रम	तथ्याङ्क प्रणाली र योजना विकास/ व्यवस्थापनसम्वद्ध कार्यक्रमहरु व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	७५०	सबै प्रकारका कार्यक्रमहरुको निरन्तरता भएको हुने

७.४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

जनप्रतिनिधिमा योजनावद्ध विकास प्रति उत्साह हुने, सङ्घीय योजना र दिगो विकासका लक्ष्यहरु तथा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धता कार्यान्वयका लागि सवैको चासो रहने, योजना कार्यान्वयनमा जनसहभागिता वृद्धि हुने अपेक्षा गरिएको छ । योजना तर्जुमा कार्यलाई यथार्थपरक बनाउन सरोकारवाला र विज्ञहरुको सहयोग प्राप्त हुनुपर्ने योजना कार्यान्वयनको क्रममा आर्थिक सामाजिक रुपले पछाडि परेका वर्ग, लिङ्ग, भौगोलिक क्षेत्र आदि सबैको समावेशी आवाज र प्राथमिकतालाई समेट्नु पर्ने र बहुवर्षिय योजनामा अन्तर सरकार र अन्तर निकाय समन्वय प्राप्त हुनुपर्ने देखिन्छ, अन्यथा योजना तथा विकास व्यवस्थापनमा जोखिम रहने देखिन्छ ।

अनुसूची १- खर्च तथा स्रोतको अनुमान, विषयगत बजेट, प्राथमिकीकरण र संकेतीकरण

(सङ्घ/प्रदेशबाट प्राप्त हुने समपुरक/विशेष/सशर्त योजना/कार्यक्रम सहित)

क्रस	विषय क्षेत्र	कुल ३ वर्षको बजेट	२०८२/८३को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८४/८५को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				सांकेतिकरण				
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकीरकण	दिगो विकास लक्ष	लैङ्गिक संकेत	जलवायु संकेत
क	आर्थिक क्षेत्र	२२८०२४	७६००८	५१६०८	२४४००	०	७६००८	५१६०८	२४४००	०	७६००८	५१६०८	२४४००	०					
१	*कृषि विकास*	७९३३५	२६४४५	२२२४५	४२००	०	२६४४५	२२२४५	४२००	०	२६४४५	२२२४५	४२००	०					
१.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	७९३४	२६४५	२२२१	४२३	०	२६४५	२२२१	४२३	०	२६४५	२२२१	४२३	०	१	P1	२	२	२
१.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	३१७३४	१०५७८	८८८६	१६९२	०	१०५७८	८८८६	१६९२	०	१०५७८	८८८६	१६९२	०	१	P1	२	२	२
१.३	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा सालवसाली कार्यक्रम	३९६६८	१३२२३	१११३८	२०८४	०	१३२२३	१११३८	२०८४	०	१३२२३	१११३८	२०८४	०	१	P1	२	२	२
२	*पशुपन्छी विकास*	३१४४०	१०४८०	१००८०	४००	०	१०४८०	१००८०	४००	०	१०४८०	१००८०	४००	०					
२.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	३१४४	१०४८	८८०	१६८	०	१०४८	८८०	१६८	०	१०४८	८८०	१६८	०	१	P1	२	२	३
२.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	१२५७६	४१९२	४१९२	०	०	४१९२	४१९२	०	०	४१९२	४१९२	०	०	१	P1	२	२	३
२.३	पशुपन्छी विकास सालवसाली	१५७२०	५२४०	५००८	२३२	०	५२४०	५००८	२३२	०	५२४०	५००८	२३२	०	१	P1	२	२	३

क्रस	विषय क्षेत्र	कुल ३ वर्षको बजेट	२०८२/८३को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८४/८५को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				सांकेतिकरण				
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकीरकण	दिगो विकास लक्ष	लैङ्गिक संकेत	जलवायु संकेत
	कार्यक्रम																		
३	*उद्योग, व्यापार र आपूर्ति*	*४२००*	*१४००*	*१४००*	*०*	*०*	*१४००*	*१४००*	*०*	*०*	*१४००*	*१४००*	*०*	*०*					
३.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	४२०	१४०	१४०	०	०	१४०	१४०	०	०	१४०	१४०	०	०	६	p2	११	२	२
३.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	१६८०	५६०	५६०	०	०	५६०	५६०	०	०	५६०	५६०	०	०	६	p2	११	२	२
३.३	उद्योग, व्यापार र आपूर्ति सालवसाली	२१००	७००	७००	०	०	७००	७००	०	०	७००	७००	०	०	६	p2	११	२	२
४	*पर्यटन तथा संस्कृति*	*८१०७५*	*२७०२५*	*१०५२५*	*१६५००*	*०*	*२७०२५*	*१०५२५*	*१६५००*	*०*	*२७०२५*	*१०५२५*	*१६५००*	*०*					
४.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	८१०६	२७०२	२२७०	४३२	०	२७०२	२२७०	४३२	०	२७०२	२२७०	४३२	०	६	p2	११	२	२
४.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	३२४३१	१०८१०	२९९३	७८१७	०	१०८१०	२९९३	७८१७	०	१०८१०	२९९३	७८१७	०	६	p2	११	२	२
४.३	सम्पदा संरक्षण तथा पुनर्निर्माण कार्यक्रमहरु	२४७५१	८२५०	०	८२५०	०	८२५०	०	८२५०	०	८२५०	०	८२५०	०	६	p2	११	२	२
४.४	पर्यटन तथा संस्कृति विकास सालवसाली	१५७८८	५२६३	५२६३	०	०	५२६३	५२६३	०	०	५२६३	५२६३	०	०	६	p2	११	२	२
५	*भूमि, सहकारी र वित्त व्यवस्था*	*१६२००*	*५४००*	*३१००*	*२३००*	*०*	*५४००*	*३१००*	*२३००*	*०*	*५४००*	*३१००*	*२३००*	*०*					

क्रस	विषय क्षेत्र	कुल ३ वर्षको बजेट	२०८२/८३को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८४/८५को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				सांकेतिकरण				
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकीकरण	दिगो विकास लक्ष	लैङ्गिक संकेत	जलवायु संकेत
५.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	१६२०	५४०	४५४	८६	०	५४०	४५४	८६	०	५४०	४५४	८६	०	४	p2	४	२	३
५.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	६४८०	२१६०	१८१४	३४६	०	२१६०	१८१४	३४६	०	२१६०	१८१४	३४६	०	४	p2	४	२	३
५.३	भूमि, सहकारी र वित्त व्यवस्था सम्वद्ध सालवसाली	८१००	२७००	८३२	१८६८	०	२७००	८३२	१८६८	०	२७००	८३२	१८६८	०	४	p2	४	२	३
६	*श्रम, रोजगार र गरिवी निवारण*	*१५७७४*	*५२५८*	*४२५८*	*१०००*	*०*	*५२५८*	*४२५८*	*१०००*	*०*	*५२५८*	*४२५८*	*१०००*	*०*					
६.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	p2	८	३	३
६.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	१२७७४	४२५८	३५७७	६८१	०	४२५८	३५७७	६८१	०	४२५८	३५७७	६८१	०	१	p2	८	३	३
६.३	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	३०००	१०००	०	१०००	०	१०००	०	१०००		१०००	०	१०००	०	१	p2	८	३	३
ख	सामाजिक क्षेत्र	१६०१७७४	५२८३३०	४५१४७९	७६८५१	०	५३५४७२	४५८६२१	७६८५१	०	५३७९७२	४६११२१	७६८५१	०					
१	*शिक्षा, कला, भाषा र साहित्य*	*६२४८७३*	*२०८२९१*	*१८६९६१*	*२१३३०*	*०*	*२०८२९१*	*१८६९६१*	*२१३३०*	*०*	*२०८२९१*	*१८६९६१*	*२१३३०*	*०*					
१.१	प्रदेश सरकारको शिक्षा तर्फको	६२४८७	२०८२९	१७४९६	३३३३	०	२०८२९	१७४९६	३३३३	०	२०८२९	१७४९६	३३३३	०	२	p1	४	३	३

कस	विषय क्षेत्र	कुल ३ वर्षको बजेट	२०८२/८३को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८४/८५को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				सांकेतिकरण				
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकीरकण	दिगो विकास लक्ष	लैङ्गिक संकेत	जलवायु संकेत
	शसर्त कार्यक्रम																		
१.२	संघीय सरकार शिक्षा तर्फको शसर्त कार्यक्रम	२४९९४८	८३३१६	६९९८५	१३३३१	०	८३३१६	६९९८५	१३३३१	०	८३३१६	६९९८५	१३३३१	०	२	pl	४	३	३
१.३	शिक्षा, कला, भाषा र साहित्य सम्वद्ध सालवसाली	३१२४३८	१०४१४६	९९४७९	४६६७	०	१०४१४६	९९४७९	४६६७	०	१०४१४६	९९४७९	४६६७	०	२	pl	४	३	३
२	*जनस्वास्थ्य र पोषण*	*३६४७७०*	*१२१५९०*	*१०९०९०*	*१२५००*	*०*	*१२१५९०*	*१०९०९०*	*१२५००*	*०*	*१२१५९०*	*१०९०९०*	*१२५००*	*०*					
२.१	प्रदेश सरकारको स्वास्थ्य तर्फको शसर्त कार्यक्रम	३६४७७	१२१५९	१०२१४	१९४५	०	१२१५९	१०२१४	१९४५	०	१२१५९	१०२१४	१९४५	०	३	Pl	३	२	३
२.२	संघीय सरकार स्वास्थ्य तर्फको शसर्त कार्यक्रम	१४५९०८	४८६३६	४०८५४	७७८२	०	४८६३६	४०८५४	७७८२	०	४८६३६	४०८५४	७७८२	०	३	Pl	३	२	३
२.३	जनस्वास्थ्य र पोषण सम्वद्ध सालवसाली कार्यक्रम	१८२३८५	६०७९५	५८०२२	२७७३	०	६०७९५	५८०२२	२७७३	०	६०७९५	५८०२२	२७७३	०	३	Pl	३	२	३
३	*खानेपानी र सरसफाई*	*११२२६३*	*३७४२१*	*०*	*३७४२१*	*०*	*३७४२१*	*०*	*३७४२१*	*०*	*३७४२१*	*०*	*३७४२१*	*०*					
३.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	११२२६	३७४२		३७४२		३७४२		३७४२		३७४२		३७४२		५	Pl	६	२	२
३.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	४४९०४	१४९६८		१४९६८		१४९६८		१४९६८		१४९६८		१४९६८		५	Pl	६	२	२
३.३	सरसफाई	५६१३३	१८७११	०	१८७११	०	१८७११	०	१८७११	०	१८७११	०	१८७११	०	५	Pl	६	२	२

क्रस	विषय क्षेत्र	कुल ३ वर्षको बजेट	२०८२/८३को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८४/८५को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				सांकेतिकरण				
			कुल	चालु	पूंजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूंजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूंजीगत	वित्तिय	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकीरकण	दिगो विकास लक्ष	लैङ्गिक संकेत	जलवायु संकेत
	कार्यक्रम सालवसाली																		
४	*महिला, बालबालिका र सामाजिक समावेशीकरण*	४७६१०	१५८७०	१५०७०	८००	०	१५८७०	१५०७०	८००	०	१५८७०	१५०७०	८००	०					
४.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	४७६१	१५८७	१३३३	२५४	०	१५८७	१३३३	२५४	०	१५८७	१३३३	२५४	०	४	P1	५	१	३
४.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	१९०४४	६३४८	५८०२	५४६	०	६३४८	५८०२	५४६	०	६३४८	५८०२	५४६	०	४	P1	५	१	३
४.३	महिला, बालबालिका र सामाजिक समावेशीकरण सालवसाली	२३८०५	७९३५	७९३५	०	०	७९३५	७९३५	०	०	७९३५	७९३५	०	०	४	P1	५	१	३
५	*युवा, खेलकुद तथा नवप्रवर्तन*	*३६९००*	*१२३००*	*७५००*	*४८००*	*०*	*१२३००*	*७५००*	*४८००*	*०*	*१२३००*	*७५००*	*४८००*	*०*					
५.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	३६९०	१२३०	१०३३	१९७	०	१२३०	१०३३	१९७	०	१२३०	१०३३	१९७	०	२	P1	४	२	३
५.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	१४७६०	४९२०	४१३२.८	७८७	०	४९२०	४१३३	७८७	०	४९२०	४१३३	७८७	०	२	P1	४	२	३
५.३	युवा, खेलकुद तथा नवप्रवर्तन सालवसाली	१८४५०	६१५०	२३३४	३८१६	०	६१५०	२३३४	३८१६	०	६१५०	२३३४	३८१६	०	२	P1	४	२	३
६	*सामाजिक सुरक्षा र पञ्जिकरण*	*४१५३५८*	*१३२८५८*	*१३२८५८*	*०*	*०*	*१४००००*	*१४००००*	*०*	*०*	*१४२५००*	*१४२५००*	*०*	*०*					

क्रस	विषय क्षेत्र	कुल ३ वर्षको बजेट	२०८२/८३को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८४/८५को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				सांकेतिकरण				
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकीकरण	दिगो विकास लक्ष	लैङ्गिक संकेत	जलवायु संकेत
६.१	सामाजिक सुरक्षा र पञ्जिकरण सालवसाली	४१५३५८	१३२८५८	१३२८५८	०	०	१४००००	१४००००	०	०	१४२५००	१४२५००	०	०	६	P1	५	२	३
ग	पूर्वाधार क्षेत्र	१६५२०८९	५४९८६३	११२००	५३८६६३	०	५५०८६३	११८००	५३९०६३	०	५५१३६३	१२१००	५३९२६३	०					
१	*भवन, आवास/ वस्ती शहरी विकास*	३७९२३३	१२६४११	०	१२६४११	०	१२६४११	०	१२६४११	०	१२६४११	०	१२६४११	०					
१.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	३७९२३	१२६४१	०	१२६४१	०	१२६४१	०	१२६४१	०	१२६४१	०	१२६४१	०	६	P1	११	२	३
१.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	१५१६९२	५०५६४	०	५०५६४	०	५०५६४	०	५०५६४	०	५०५६४	०	५०५६४	०	६	P1	११	२	३
१.३	भवन, आवास/ वस्ती शहरी विकास सालवसाली	१८९६१८	६३२०६	०	६३२०६	०	६३२०६	०	६३२०६	०	६३२०६	०	६३२०६	०	६	P1	११	२	३
२	*सडक, पुल तथा यातायात*	१२३०७५६	४१०२५२	०	४१०२५२	०	४१०२५२	०	४१०२५२	०	४१०२५२	०	४१०२५२	०					
२.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	१२३०७५	४१०२५	०	४१०२५	०	४१०२५	०	४१०२५	०	४१०२५	०	४१०२५	०	६	P1	११	२	३
२.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	४९२३०३	१६४१०१	०	१६४१०१	०	१६४१०१	०	१६४१०१	०	१६४१०१	०	१६४१०१	०	६	P1	११	२	३
२.३	सडक□ पुल तथा यातायातसम्वद्ध सालवसाली	६१५३७८	२०५१२६	०	२०५१२६	०	२०५१२६	०	२०५१२६	०	२०५१२६	०	२०५१२६	०	६	P1	११	२	३

कस	विषय क्षेत्र	कुल ३ वर्षको बजेट	२०८२/८३को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८४/८५को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				सांकेतिकरण				
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकीरकण	दिगो विकास लक्ष	लैङ्गिक संकेत	जलवायु संकेत
	कार्यक्रम																		
३	*विद्युत र स्वच्छ उर्जा*	१७५००	५०००	३०००	२०००	०	६०००	३६००	२४००	०	६५००	३९००	२६००	०					
३.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	६	P1	११	२	३
३.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	६	P1	११	२	३
३.३	विद्युत र स्वच्छ उर्जा सालवसाली	१७५००	५०००	३०००	२०००		६०००	३६००	२४००		६५००	३९००	२६००		६	P1	११	२	३
४	*सूचना र संचार प्रविधि*	२४६००	८२००	८२००	०	०	८२००	८२००	०	०	८२००	८२००	०	०					
४.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	५	P1	११	३	३
४.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	५	P1	११	३	३
४.३	सूचना र संचार प्रविधि सम्वद्ध सालवसाली	२४६००	८२००	८२००	०	०	८२००	८२००	०	०	८२००	८२००	०	०	५	P1	११	३	३
घ	वन, वातावरण र विपद् व्यवस्थापन	७७१००	२५७००	१५८९०	९८१०	०	२५७००	१५८९०	९८१०	०	२५७००	१५८९०	९८१०	०					
१	*वन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता*	२२५००	७५००	०	७५००	०	७५००	०	७५००	०	७५००	०	७५००	०					

क्रस	विषय क्षेत्र	कुल ३ वर्षको बजेट	२०८२/८३को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८४/८५को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				सांकेतिकरण				
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकीरकण	दिगो विकास लक्ष	लैङ्गिक संकेत	जलवायु संकेत
१.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	५	P1	१५	२	१
१.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	५	P1	१५	२	१
१.३	वन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता सालवसाली	२२५००	७५००	०	७५००	०	७५००	०	७५००	०	७५००	०	७५००	०	५	P1	१५	२	१
२	*वातावरण तथा फोहर व्यवस्थापन*	२३१००	७७००	५३९०	२३१०	०	७७००	५३९०	२३१०	०	७७००	५३९०	२३१०	०					
२.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	५	P1	१५	२	१
२.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	५	P1	१५	२	१
२.३	वातावरण तथा फोहर व्यवस्थापन सालवसाली कार्यक्रम	२३१००	७७००	५३९०	२३१०	०	७७००	५३९०	२३१०	०	७७००	५३९०	२३१०	०	५	P1	१५	२	१
३	*विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु*	३१५००	१०५००	१०५००	०	०	१०५००	१०५००	०	०	१०५००	१०५००	०	०					
३.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	५	P1	१५	२	१

क्रस	विषय क्षेत्र	कुल ३ वर्षको बजेट	२०८२/८३को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८४/८५को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				सांकेतिकरण				
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकीरकण	दिगो विकास लक्ष	लैङ्गिक संकेत	जलवायु संकेत
३.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	५	P1	१५	२	१
३.३	विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु सालवसाली कार्यक्रम	३१५००	१०५००	१०५००	०	०	१०५००	१०५००	०	०	१०५००	१०५००	०	०	५	P1	१५	२	१
५	**संस्थागत विकास तथा सुशासन**	**१०७१००**	**३५७००**	**३०७००**	**२५००**	**२५००**	**३५७००**	**३०७००**	**२५००**	**२५००**	**३५७००**	**३०७००**	**२५००**	**२५००**					
१	*नीति, कानुन, न्याय र सुशासन*	७०२००	२३४००	२०९००	०	२५००	२३४००	२०९००	०	२५००	२३४००	२०९००	०	२५००					
१.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	६२७०	२०९०	२०९०	०		२०९०	२०९०	०		२०९०	२०९०	०		६	P1	१६	३	३
१.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	२५०८०	८३६०	८३६०	०		८३६०	८३६०	०		८३६०	८३६०	०		६	P1	१६	३	३
१.३	नीति, कानुन, न्याय र सुशासन सम्वद्ध सालवसाली कार्यक्रम	३८८५०	१२९५०	१०४५०	०	२५००	१२९५०	१०४५०	०	२५००	१२९५०	१०४५०	०	२५००	६	P1	१६	३	३
२	*सँगठन/क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह*	२४६००	८२००	५७००	२५००	०	८२००	५७००	२५००	०	८२००	५७००	२५००	०					
२.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त	२४६०	८२०	६८९	१३१	०	८२०	६८९	१३१	०	८२०	६८९	१३१	०	६	P2	१२	३	३

क्रस	विषय क्षेत्र	कुल ३ वर्षको बजेट	२०८२/८३को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८४/८५को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				सांकेतिकरण				
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकीकरण	दिगो विकास लक्ष	लैङ्गिक संकेत	जलवायु संकेत
	कार्यक्रम																		
२.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	९८४०	३२८०	२७५५	५२५	०	३२८०	२७५५	५२५	०	३२८०	२७५५	५२५	०	६	P2	१२	३	३
२.३	कार्यालय सञ्चालन सम्वद्ध सम्पूर्ण प्रशासनिक खर्च	१२३००	४१००	२२५६	१८४४	०	४१००	२२५६	१८४४	०	४१००	२२५६	१८४४	०	६	P2	१२	३	३
३	*राजस्व र स्रोत परिचालन*	१०८००	३६००	३६००	०	०	३६००	३६००	०	०	३६००	३६००	०	०					
३.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	१०८०	३६०	३६०	०	०	३६०	३६०	०	०	३६०	३६०	०	०	६	P1	१६	३	३
३.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	४३२०	१४४०	१४४०	०	०	१४४०	१४४०	०	०	१४४०	१४४०	०	०	६	P1	१६	३	३
३.३	राजस्व र स्रोत परिचालन सम्वद्ध सालवसाली खर्च	५४००	१८००	१८००	०	०	१८००	१८००	०	०	१८००	१८००	०	०	६	P1	१६	३	३
४	*तथ्याङ्क प्रणाली र योजना /विकास व्यवस्थापन*	१५००	५००	५००	०	०	५००	५००	०	०	५००	५००	०	०					
४.१	प्रदेश सरकारको तर्फको शसर्त कार्यक्रम	१५०	५०	५०	०	०	५०	५०	०	०	५०	५०	०	०	६	P1	११	३	३

क्रस	विषय क्षेत्र	कुल ३ वर्षको बजेट	२०८२/८३को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				२०८४/८५को खर्च प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)				सांकेतिकरण				
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तिय	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकिरकण	दिगो विकास लक्ष	लैङ्गिक संकेत	जलवायु संकेत
४.२	संघीय सरकार तर्फको शसर्त कार्यक्रम	६००	२००	२००	०	०	२००	२००	०	०	२००	२००	०	०	६	P1	११	३	३
४.३	तथ्याङ्क प्रणाली र योजना /विकास व्यवस्थापन कार्यक्रम	७५०	२५०	२५०	०	०	२५०	२५०	०	०	२५०	२५०	०	०	६	P1	११	३	३
	जम्मा	३६६६०८७	१२१५६०१	५६०८७७	६५२२२४	२५००	१२२३७४३	५६८६१९	६५२६२४	२५००	१२२६७४३	५७१४१९	६५२८२४	२५००					